

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922.

Andra kammaren.

Nr 16.

Fredagen den 10 mars.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 4 innevarande mars förda protokollen.

§ 2.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 123, angående dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer;

nr 124, angående dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 125, angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt vissa änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 126, angående tillfällig löneförbättring under år 1922 och första halvåret 1923 för viss personal inom den civila statsförvaltningen; och

nr 131, angående dyrtidstillägg åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 110, angående inrättande av ett statsstuteri i samband med Flyinge hingstdepå;

nr 104, angående disponerande av 1921 års avkastning av statens hästavelsfond;

nr 115, angående understöd till delägarna i Jukkasjärvi by till täckande av vissa utgifter vid laga skifte av byn; och

Andra kammarens protokoll 1922. Nr 16.

nr 116, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 juni 1913 (nr 80) angående vård av enskildes skogar på Öland;

till andra särskilda utskottet propositionerna:

nr 100, med förslag till lag om allmänna vägar på landet;

nr 111, angående vissa ändringar i lagen den 28 juni 1907 om bredden av hjulringar å arbetsåtkdon på landet; och

nr 78, med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 och 77 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

till bankoutskottet propositionen, nr 101, angående understöd åt f. d. befattningshavare vid statens vattenfallsverk;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 112, angående godkännande av försäljning av kronan såsom danaarv tillfallna lägenheten Annelund i Ljusnarsbergs socken av Örebro län;

till statsutskottet propositionen, nr 113, angående användande av överskott i Djurgårdskassan till säkerställande under 1923 av Ulriksdals kungsgårds förvaltning och drift;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 114, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5, § 8 mom. 4 och § 9 mom. 2 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911; samt

till bankoutskottet propositionerna:

nr 99, angående förhöjt understöd åt förra slöjdlärarynna Nanna Ulrika Karolina Elfstrand; och

nr 102, angående tilläggs pension åt förra bibliotekarien vid pedagogiska biblioteket Laura Löwenhielm.

§ 4.

Vidare föredrogs och remitterades till första särskilda utskottet herr *Vennerströms m. fl.* på kammarrens bord liggande motion nr 199.

§ 5.

Andra kammarrens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, som nu föredrogs, bordlades åter.

§ 6.

Ordet begärdes härefter av

Herr Lindman, som yttrade: Herr talman! På grund av propositionens synnerliga omfattning hemställer jag, att kammarren ville besluta utsträcka motionstiden för Kungl. Maj:ts proposition

nr 100, med förslag till lag om allmänna vägar på landet, till det plenum, som infaller näst efter 15 dagar från propositionens avlämnande, samt att kammaren i samband därmed också ville besluta enahanda utsträckning av motionstiden för Kungl. Maj:ts proposition nr 78, med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 och 77 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Avgåvos följande motioner, nämligen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 84, angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst

nr 200, av herr *Karlsson* i Gasabäck;

nr 201, av herr *Carlström* i Helgagård *m. fl.*; och

nr 202, av herr *Kinnanson*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 84, angående understöd åt f. d. befattningshavare vid statens vattenfallsverk

nr 203, av herr *Hansson* i Trollhättan.

Ifrågavarande motioner bordlades.

§ 8.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 50, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts under tilläggsstatens för 1922 nionde huvudtitel gjorda framställning angående anslag till odlingsorganisationen.

§ 9.

Vid härpå skedd föredragning av ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 227, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion angående beredande åt vissa från småskoleseminarier utexaminerade lärarinnor av behörighet att undervisa i den egentliga folkskolan, beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

§ 10.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om meddelande av vissa bestämmelser angående val av riksdagens justitieombudsman;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om höjning av tullsatserna för puder, smink och parfymmer m. m.;

nr 11, i anledning av väckt motion om tillfälligt förbud mot införsel av ved;

nr 12, i anledning av väckt motion angående tillägg till 19 § 2 mom. i förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt; och

nr 13, i anledning av väckt motion om ändring i formulären till taxeringslängd och deklarationsuppgift; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i avseende å uppbörderna av avgifterna för den allmänna pensionsförsäkringen m. m.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Jönsson</i> i Boa	under 4 dagar fr. o. m. den 11 mars,
» <i>Hansson</i> i Trollhättan	» 4 » » 14 »
» <i>Pettersson</i> i Hallbacken	» 7 » » 13 »
» <i>Karlsson</i> i Vadstena	» 4 » » 11 »
» <i>Hamrin</i>	» 4 » » 11 »
» <i>Borggren</i>	» 4 » » 13 » och
» förste vice talmannen <i>Hamilton</i>	» 2 » » 11 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,21 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 11 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 117, angående vissa pensioner och understöd från allmänna indragningsstaten;

nr 118, angående statsbidrag till avlöning av den Hjertbergske antikvariern vid vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien;

nr 119, angående rätt för vissa förutvarande lärarinnor vid enskilda läroanstalter att komma i åtnjutande av tilläggspension;

nr 120, med förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.;

nr 128, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862;

nr 129, med förslag till överenskommelse angående vissa ändringar i dels de med Luossavaara-Kiurunavaara Aktiebolag, Aktiebolaget Gellivare Malmfält och Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund tidigare ingångna avtal, dels ock den för förstnämnda bolag fastställda bolagsordning;

nr 137, angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; och

nr 138, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

Ydare överlämnade herr statsrådet *Akerman* Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 108, med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken m. m.;

nr 109, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 9 § i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad;

nr 122, angående viss ändring i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts Regeringsrätt; och

nr 132, angående iståndsättande av Barsebäcks hamn.

Samtliga dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 2.

I enlighet med därom den 7 innevarande mars fattat beslut skulle nu företagas val av ledamöter och suppleanter i första särskilda utskottet; och anställdes först val av ledamöter i nämnda utskott.

Därvid avlämnades 159 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

- herr *Eriksson* i Grängesberg,
- » *Lindman*,
- » *Engberg*,
- » *Edén*,
- » *Bärg* i Katrineholm,
- » *Magnusson* i Tumhult,
- » *Johanson* i Stockholm,
- » *Nilsson* i Vibberbo,
- » *E. A. Nilson* i Örebro och
- » *Lübeck*.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

Härefter anställdes val av suppleanter.

Därvid avlämnades 140 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

- herr *Sjöblom*,
- » *Pettersson* i Bjälbo,
- » *Törnkvist* i Karlskrona,
- » *Hamrin*,
- » *Vennerström*,
- » *Winkler*,
- » *Kilbom*,
- » *Olsson* i Kullenbergstorp,
- » *Olsson* i Hov och
- » *Nylander*.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 3.

Enligt därom av kammaren den 8 i denna månad fattat beslut företogos vidare val av ledamöter och suppleanter i andra särskilda utskottet; och anställdes först val av ledamöter i nämnda utskott.

Därvid avlämnades 131 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

herr *Johansson* i Uppmälby,
 » *Olsson* i Broberg,
 » *Anderson* i Råstock,
 » förste vice talmannen *Hamilton*,
 » *Strid*,
 » *Olsson* i Blädinge,
 » *Sköld*,
 » *Johansson* i Brånalt,
 » *Rehn* och
 » *Brännström*.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

Härefter anställdes val av suppleanter.

Därvid avlämnades 106 godkända valseddlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedan-nämnda personer i följande ordning:

herr *Svensson* i Skönsberg,
 » *Carlsson* i Solberga,
 » *Andersson* i Höör,
 » *Olofsson* i Digernäs,
 » *Andersson* i Prästbol,
 » *Sundling*,
 » *Karlsson* i Vätö,
 » *Persson* i Trången,
 » *Ödström* och
 » *Kinnmanson*.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i paragraferna 2 och 3 här ovan omförmälda valen.

§ 5.

Föredrogos var för sig och hänvisades till bankoutskottet följande å kammarens bord vilande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

nr 123, angående dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer;

nr 124, angående dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.; och

nr 125, angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt vissa änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.

Vidare föredrogs propositionen nr 126, angående tillfällig löneförbättring under år 1922 och första halvåret 1923 för viss personal inom den civila statsförvaltningen; och överlämnades densamma, i vad den avsåge pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet, i vad den rörde nionde huvudtiteln till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Härpå föredrogs och remitterades till bankoutskottet propositionen nr 131, angående dyrtidstillägg åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare.

§ 6.

Vidare föredrogs var för sig de på kammarens bord liggande motionerna nr 200, av herr *Karlsson* i Gasabäck och nr 201, av herr *Carlström* i Helgagård *m. fl.*; och hänvisades motionerna, såvitt de anginge pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet, i vad de rörde nionde huvudtiteln till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Vid härpå skedd föredragning av motionen nr 202, av herr *Kinmanson* beslöt kammaren hänvisa motionärens förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, såvitt det anginge pensions- och indragningsstaterna till bankoutskottet, i vad det rörde nionde huvudtiteln till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet, till vilket sistnämnda utskott jämväl överlämnades det i motionen innefattade förslaget till skrivelse till Kungl. Maj:t.

Herr *Hanssons* i Trollhättan motion nr 203, som nu föredrogs, remitterades till bankoutskottet.

§ 7.

Härpå föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, bevillningsutskottets betänkanden nr 10—13 och andra lagutskottets utlåtande nr 7.

§ 8.

Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.

Till avgörande förelåg nu första lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om ändringar i instruktionen för riksdagens justitieombudsman.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 140, som behandlats av första lagutskottet, hade herrar *Kilbom* och *Samuelsson* hemställt, att riksdagen ville antingen uppdraga åt särskilda kommitterade att utarbета förslag till sådana förtydliganden, tillägg eller ändringar i instruktionen för riksdagens justitieombudsman, att en effektivare övervakning, från justitieom-

budsmannens sida, av lagars och författningars efterlevande av domare och andra ämbets- och tjänstemän måtte uppnås, eller ock, därest detta icke bifölles, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av utredning och framläggande av förslag för riksdagen av nyssnämnda beskaffenhet.

*Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.*

(Forts.)

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, anförde:

Herr Kilbom: Herr talman! J. O:s ostridiga uppgift enligt grundlagen är att utöva tillsyn över lagars och författningars efterlevnad av domare, ämbets- eller tjänstemän samt beivra sådana av dessa begångna fel, som härröra från egen nytta, vrångvisa, våld, grov försumlighet eller bereda en allmän osäkerhet för medborgares rättigheter. Hur fyllas nu dessa uppgifter?

Vad som under nuvarande ämbetsmannastyre först är ägnat att väcka misstanke, äro de få åtal i förhållande till avgjorda ärenden, som institutionen anhängiggör. Som redan i motionen erinrats, har för år 1921 av omkring 450 ärenden endast 12 föranlett åtal, och vid granskning av tidigare års ämbetsberättelser kommer man till följande siffror: För år 1920 respektive 524 och 19, år 1919 510 och 12, år 1918 321 och 12 samt för år 1917 367 ärenden och 11 åtal. Jag förstår mycket väl, att hos J. O. göras anmälningar, som icke kunna föranleda någon åtgärd och ännu mindre åtal, men att bland omkring 97 % av avgjorda ärenden intet skäl till åtal förelegat, är orimligt och synes styrka påståendet, att institutionens verksamhet icke motsvarar berättigade krav. Detta springer framför allt i ögonen, om man med avseende å resultatet jämför här ifrågavarande åtal med de åtal, som anhängiggöras av polismyndigheten och komma före vid allmän rannsaking, något som jag möjligen senare blir i tillfälle att anföra några siffror om.

Lagutskottet vill nu göra gällande, att J. O. utöver sina åtal gagnar de klagande med att »avlåta erinringar». Det är riktigt, att J. O. i stor utsträckning efter inkomna klagomål avfordrar vederbörande förklaringar, i vilka dessa dock med några få undantag bestrida allt vad som lägges dem till last, och att J. O. därefter beslutar tillstålla den anmälda en s. k. erinran, innefattande J. O:s *uppfattning* med anledning av de anmälda förhållandena.

Däremot bör först anmärkas, att J. O. är *åklagare* och icke domare, och hans huvuduppgift kan för den skull icke vara att göra, åtminstone i de flesta fall, fullständigt verkningslösa erinringar. Förfaringsättet med erinringar är, sådant det nu utvecklats sig och med hänsyn till det resultat det lämnat, mera att släta över med hartsen än att verkligen röja upp i det ämbetsmannabo, som tydligen har en hel del att visa svenska folket.

Utskottet upplyser, att J. O. icke sällan låtit frågan om åtal bero därav, huruvida ämbetsmannen medgivit felet och förklarat sig ämna för framtiden undvika dess upprepande. Något sådant fall är

Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.
(Forts.)

visserligen icke av mig känt, men om sådant förekommit, vågar jag påstå, att det varit ytterst sällan, och äro dessa fall säkert betydligt färre än t. o. m. de, vari åtal anhängiggjorts. Jag skulle för övrigt här vilja ställa den frågan: varför har icke utskottet talat om, i hur många fall en ämbetsman, mot vilken klagomål anförts, meddelat, att han för framtiden icke ämnar upprepa förseelsen? Däremot förekom för något år sedan ett fall, då J. O. till en ämbetsman avlätit en erinran, varpå ämbetsmannen ifråga svarade, att han icke komme att ställa sig J. O:s erinran till efterrättelse utan anhöll, att därest J. O. ansåg honom ha handlat felaktigt, J. O. måtte anställa åtal härför. Denna anhållan föranledde, såvitt jag vet, icke någon J. O:s åtgärd!

Vad angår lagutskottets reflexioner med anledning av i motionen omnämnda 48 ärenden, som J. O. avskrivit på grund av att rättelse eller gottgörelse vunnits, så kan jag instämma med lagutskottet däri, att därest någon eller några icke varit nöjda med den vunna gottgörelsen eller rättelsen, hade det icke varit någon större anledning till klander. Vad i motionen däremot ifrågasatts är, om någon enda av de 48 varit belåten med J. O:s uppgörelse. Av ärendet nr 5 på sidan 192 och ärendet nr 8 å sidan 204 i senaste ämbetsberättelsen förefaller det åtminstone, som om klagandena icke haft så stor anledning att vara belåtna med den genom J. O. vunna rättelsen eller gottgörelsen. I förstnämnda ärende har en person genom en tjänstemans försumlighet blivit olagligen anhållen och berövad friheten i två dygn. I stället för att fullgöra sin grundlagsenliga plikt och åtala vederbörande, har J. O. tillskrivit den felande tjänstemannen, att därest denne är villig att till klaganden utgiva 50 kronor i ersättning, kommer J. O. att avskriva ärendet. Någon ersättning för det lidande, klaganden fått genomgå, har icke förekommit. Flera liknande ärenden kunna anföras.

»Folkets ombudsman» — jag kritiserar här ämbetet och icke den enskilde J. O., vare sig den nuvarande eller föregående, ty då skulle frågan ha kommit på en annan punkt i riksdagens arbete — som förnämligast skall värna den enskildes rätt, efterskänker alltså först det laga ansvar, vartill de felande gjort sig förfallna, men inte nog därmed, utan att taga notis om de kränkta fordringar träffar J. O. en ekonomiskt sämre uppgörelse för klagandena, än dessa hade erhållit, om saken kommit under domstols prövning. Detta oaktat de anmälda icke vidgått, att de begått något fel. Det synes mig, när sådant kan med fakta bevisas, som om man hade anledning att antaga, det utskottets motivering åtminstone på anförda punkt nedskrivits något för hastigt.

En stor brist hos J. O.-institutionen är, att enligt given praxis ingripande från J. O:s sida sker alltför sent, så att behöflig rättelse ej vinnes i tid. Det har sålunda av justitieombudsmannen uppställts som en orubblig regel, att om felaktighet begås av ämbetsman under ett måls eller ärendes behandling och anmälan därom genast göres hos J. O., J. O. dock icke ingriper rättande, förrän målet eller ärendet slutligen behandlats av den felande ämbetsmannen. Genom

denna praxis ha många rättsförluster tillskyndats allmänheten. Först sedan laga kraftvunnet utslag föreligger, anser sig J. O. böra taga anmälan under omprövning och överväga, huruvida ämbetsmannen gjort sig skyldig till fel av beskaffenhet, att det måste föranleda åtal. Hade däremot J. O. genast ingripit, skulle i många fall rättelse kunnat vinnas på tidigt stadium, vilket givetvis varit av stor betydelse för rättssäkerheten i landet. Särskilt i sådana fall, då felaktigheter äro uppenbara och tydliga, synes man kunna begära, att ämbetsmannen genast förhållas sitt fel. Men ej ens så sker, ty det anses av J. O. icke vara lämpligt att störa en ämbetsman under handläggningen av ett mål eller ett ärende, så länge det ännu är oavgjort. Först sedan sista instans avgjort målet, kommer J. O., många gånger kanske flera år efter det anmälan gjorts, och tar upp saken till prövning. Men då har anmälaren måhända redan förlorat allt intresse för saken. En blick i J. O:s ämbetsberättelse kan säkerligen ge en föreställning om att fall som det anförda ej äro så sällsynta. Men allmänheten är — det tror jag mig kunna påstå på grund av det stora antal brev, som kommit mig tillhanda, sedan första motionen i föreliggande fråga väcktes — mer än missbelåten över denna byråkratiska tågordning, och ofta orsakas rättsförluster därigenom.

Typiskt för den byråkratiska tågordningen är J. O:s behandling, också av lagutskottet försvarad, av ett ärende angående åtal mot en ämbetsman i ett statsdepartement. Då ifrågavarande ämbetsman efter första anmaningen fortfarande underlätit att ställa sig J. O:s föreliggande till efterrättelse, borde väl, synes mig, enligt instruktionens och grundlagens bestämmelser åtal följt efter viss tid. Detta skulle säkerligen ha påskyndat det genom ämbetsmannens fel fördröjda målets avgörande och satt J. O.-institutionen i en helt annan dager, än vad nu blev fallet. Att som skedde, under omkring 18 månaders tid och med ett tiotal anmaningar avfordra den tredskande ämbetsmannens förklaring, kan sannerligen icke injaga respekt i nackstyva och höga ämbetsmannabyråkrater, en respekt, som det icke är en dag för tidigt att ämbetsmannakåren får inpräntad i sig.

I ett av utskottet anmärkt ärende har J. O. föranstaltat om polisförhör för att få föreliggande fråga ordentligt belyst. Detta utgör emellertid ett undantag. Från trovärdigt håll har meddelats, att J. O. icke fäster avseende vid klagoskrifter eller vidtager någon som helst åtgärd, med mindre än till och med klagoskriftens befohgenhet styrkes. Och den hjälp, klagande erhåller med att J. O. i vissa fall inforrdar protokoll, är givetvis synnerligen ringa, allra helst som J. O. i allmänhet icke vidtager åtgärder, utan att klagomålen endera vidgåtts av den anklagade eller kunnat styrkas med protokoll eller andra officiella handlingar, och att höra vittnen om ett bestritt sakförhållande, förekommer ytterst sällan.

En viss försynthet tyckes J. O.-institutionen vilja visa mot de högre domstolarna, särskilt hovrätterna. Det är sällan en anmälan mot dessa domstolar föranleder åtgärder, hur behörig den än må vara. Institutionen synes här se mellan fingrarna och kommer genom för

*Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.
(Forts.)*

Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.
(Forts.)

lekmannen ohållbara motiveringar till domslutet: föranleder ej åtgärd. Är manne anledningen, att den som bekläder ämbetet ofta tillhör eller gradpasserat igenom hovrätterna och alltså står i intimt samband med den ämbetsmannabyråkrati, som J. O. i första hand borde hålla ögonen på? Hur ofta har J. O. ordentligt inspekterat till exempel Stockholms rådhusrätt? Icke på många tiotal år, har man sagt mig. Och hur ofta har J. O. inspekterat landets olika häradsrätter, och hur sker inspektionen? Det är ett kapitel, som det synes mig, att lagutskottet bort ägna en smula uppmärksamhet åt. Måhända blir jag också i tillfälle att närmare belysa inspektionshistorien framdeles. Härom året, då ordföranden i en avdelning av Stockholms rådhusrätt uppträdde mindre lämpligt i Stjärnemålet och pressen påfordrade ingripande av J. O., övervar verkligen J. O. en dag rannsakingen. Men närvaron skedde, om jag icke minns fel, under förklaring, att inspektion av rådhusrätten skulle börja. Varför en sådan omväg, då det var J. O:s solklara både plikt och rätt att övervara rannsakingen? Det är en liten smula svårt att förstå, om det icke skall motiveras med den hänsyn till vissa kretsar, som J. O. synbarligen lägger i dagen, och vilken jag redan förut påtalat. Kan man giva någon annan förklaring, skall jag vara den förste, som förklarar mig nöjd med densamma. I varje fall inskränkte sig denna inspektion till att högst *officiellt* övervara rannsakingen som åhörare. Någon *vidare* inspektion blev ej av och har visst ännu ej blivit. Men nog vore en inspektion, grundlig och noggrann, av Stockholms rådhusrätt mera än av behovet påkallad.

Ett fall som i de bjärtaste färger belyser den byråkrati — jag kan i vart fall icke finna, att det är annat — som synes vidlåda institutionen, är följande:

En arbetare var av svaranden inkallad att vittna i ett åklagare-mål vid Stockholms rådhusrätt. Vittnet vittnade till svarandens förmån. Detta gillades icke av rådmannen, vilken sannolikt fått för sig att svaranden var skyldig till det åtalade brottet. Helt omotiverat slog rådmannen handen med våldsam kraft i bordet, skrek av ilska, bad vittnet veta hut och kallade honom lymmel.

Påföljande dag var i en arbetartidning införd en artikel, vari redogjordes för fallet. (Jag hemställer till kammarens lantmannarepresentanter, som kanske icke alltid följa stockholmspressen, att följa denna redogörelse en smula.) Samma dag skrev vittnet till justitieombudsmannen och meddelade, att han var den kränkte, överlämnade saken till justitieombudsmannens prövning och bad att få komma i tillfälle att fordra skadestånd. Beträffande förloppet av uppträdet bifogade han ett exemplar av den nämnda tidningen. Justitieombudsmannen avfordrade emellertid på detta icke rådmannens förklaring, ehuru denne lär vara allmänt känd för ett obehärskat uppträdande och två gånger blivit fälld till ansvar för liknande förseelser. I stället skrev justitieombudsmannen till klaganden, att för den händelse han ville, att justitieombudsmannen skulle fästa avseende vid klagoskriften, skulle han inkomma med en redogörelse för de närmare detaljerna, helst styrkta med vittnesintyg. Klagan-

den, som fann denna procedur för omständlig, brydde sig icke om att svara justitieombudsmannen. En person, som varit närvarande vid uppträdet, anmälde sig hos justitieombudsmannen och berättade i överensstämmelse med tidningens relation om förloppet, men icke heller nu ville justitieombudsmannen ingripa. Senare lär samma person ha anmält sig villig att anskaffa vittnesintyg från flera personer, om justitieombudsmannen ville taga upp saken. Härpå har man meddelat, att justitieombudsmannen svarade, att om icke klaganden själv inkom med intyg skulle saken ej föranleda någon åtgärd. Ja, herr talman, mina damer och herrar, jag undrar ändå, om dylik formalism kan vara nödvändig. Först efter det en tidningsredaktör till justitieombudsmannen överlämnat av trenne personer utfärdade vittnesintyg, avfordras rådmannen förklaring, i vilken han dock i huvudsak bestred vad som lades honom till last. Nu ber jag att få tillägga, att ärendet emellertid i dagarna är avgjort av justitieombudsmannen, och har han efter denna långa förberedande historia beslutat åtal mot rådmannen, för vilket man naturligtvis i rätts-säkerhetens intresse är honom tack skyldig, ty jag vågar påstå, att var och en som litet följt förhållandena vid vissa avdelningar av Stockholms rådhusrätt måste säga sig, att det är en skandal, att något dylikt har kunnat fortsätta, så länge som fallet varit. Men jag skulle vilja tillägga: Kunde icke denna historia tagits upp utan denna byråkratiska tågordning? Och huru blir det med alla de fall, där pressen eller dess tjänare icke har möjlighet att draga oegentligheterna fram i dagsljuset, men som ändå komma till justitieombudsmannens expedition? Huru går det med dem? Bli de påtalade, såsom man har rätt att fordra?

Behandlingen av detta ärende ger en ypperlig illustration till huru obenägen justitieombudsmannainstitutionen är att hjälpa den klagande med införskaffande av bevis. Hade icke klaganden i det anförda fallet själv kunnat skaffa intyg av personer, som åhört uppträdet, hade justitieombudsmannen sannolikt aldrig upptagit saken, och den förolämpade icke kunnat erhålla någon som helst uppriktelse. Uppträdet ägde rum för närmare ett halvt år sedan och ännu lär det dröja någon månad, innan vittnena komma att höras på ed. Antag, att vittnena då icke minnas de närmare detaljerna, som kunna vara av avgörande betydelse för målet. Vems är då felet, om åtalet helt eller delvis kan komma att ogillas? Kanske lagutskottet är vänligt och svarar på den frågan.

Ännu ett fall kan för exemplets skull framdragas nämligen den s. k. förräderi-affären. Jag skall här icke ingå på polisens och rådhusrättens för rättssäkerheten fullkomligt *ödeläggande* uppträdande i denna affär. Det är emellertid ovedersägligt, synes det mig, att rådhusrätten ej skulle ha vågat att så hänsynslöst åsidosätta sina plikter och fungera som det draperi, bakom vilket de enskilda klass-intressena, som drevo sitt spel bakom förräderi-affären, kunde dölja sig, såvida den haft en utpräglad känsla av att riksdagens justitieombudsman vore en rättsfaktor, med vilken man i verkligheten hade att räkna. Trots upprepade uppmaningar i pressen (jag vill nämna

*Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsmän
(Forts.)*

Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.
(Forts.)

Socialdemokraten, Politiken, Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, Dagens Nyheter m. fl.) var det på ett relativt sent stadium av affären och sedan svarandena redan suttit avsevärd tid häktade, som justitieombudsmannen, den nuvarande, satte i gång med en åtgärd och då på vanligt sätt med att avlåta en skrivelse till tredje polisintendenten med begäran om vissa upplysningar — en skrivelseaktion, som, om den skulle ha fullföljts, endast kommit att innästla frågan i den vanliga härvan av mer eller mindre behövliga skrivelser — man erinras öskt om uttrycket skrivardöme i Sverige, då man ser sådant — som kunde beräknats leda till ett slut först sedan det var för sent att förhindra den pågående rättskränkningen. Att polismyndigheten på angivet sätt också uppfattade den av justitieombudsmannen avlåtna skrivelsen kan man vara fullt säker om. Nu inträffade emellertid en oförutsedd händelse genom t. f. J. O:s ingripande. Det skulle f. ö. vara roligt att belysa en annan sak i detta sammanhang, nämligen huruvida sparkandet — jag tillåter mig använda detta vulgära uttryck — av hovrättsrådet Lindman måhända hade något samband med denna historias behandling. Om jag får ett svar på det, får jag måhända tillfälle att framlägga vidare skäl, som motivera frågans framställande. I varje fall vill jag inom parentes tillägga, att man gör sig den frågan litet här och var i intresserade kretsar, varest man med häpnad märkte herr Lindmans avförande utan bärande skäl.

Genom ställföreträdande justitieombudsmannens, hovrättsrådet Lindman, inträde i tjänstgöring under ordinarie justitieombudsmannens semesterledighet inträffade emellertid såsom jag säger en opåräknad vändning i affären. I stället för att endast stillatigande låta den av ordinarie justitieombudsmannen inledda skriftväxlingen hava sin gång, ingrep Lindman på det för såväl polisen och rådhusrätten som även Lilienberg oväntade sättet, att han genom personlig närvaro vid en av rådhusrättens rannsakingar av målet tog del av omständigheterna i detsamma. Det är att märka, att till följd av de av rådhusrätten påbudna hemliga rättsförhandlingarna även pressen var utesluten från möjligheten att följa desamma. Genom Lindmans ingripande nödgades rådhusrätten, uppenbarligen för att kunna undgå åtal under pågående rättegång, *dels* att vid nästpåföljande rättegångstillfälle släppa fria en del av de häktade, mot vilka inga häktningsskäl i verkligheten förelegat, och *dels*, vilket torde hava varit det ej minst betydelsefulla, att öppna rättssalen för offentligheten. varigenom det fortsatta hemlighetsmakeriet och försöket att genom hopandet av en mångfald men i själva verket rättsligt betydelselösa »indicier» söka åstadkomma ett sken av att man lyckats förebringa en bindande bevisning mot svarandena kunde göras om intet. Hade ej Lindmans ingripande skett, torde det ej hava varit tu tal om att rättegångens förlopp blivit en hel annan än som nu skedde. Genom att öppna på sekretessen hade även möjligheten för vissa intressen att utnyttja affären i politiskt syfte helt och hållet omöjliggjorts. Jag vill tillägga ännu en gång: har manne detta hovrättsrådet Lindmans

kraftiga ingripande något sammanhang med att han icke återvaldes såsom ställföreträdande justitieombudsman?

Förräderiaffären erbjuder ett utomordentligt gott exempel *dels* å behovet av en verkligt effektiv justitieombudsmannainstitution till och med, då det gäller skyddandet av rättssäkerheten vid såsom man har rätt att fordra landets förnämsta underrätt, *dels* huru föga effektiva de av justitieombudsmannen numera använda arbetsformerna i verkligheten äro, och *dels* vilket verkligt skydd för rättssäkerheten institutionen kan vara, om såsom justitieombudsman tillsätts personer med tillräcklig självständighet och förmåga att genom ett personligt ingripande sörja för att ej blott efter långgrandiga ofta meningslösa skrivelser en av en ämbetsman begången förseelse blir rättsligen beivrad utan även, och framför allt, att pågående rättskränkningar med alla till buds stående medel *förhindras*, så att man på det sättet vinner rättelse på ett tidigt stadium och förhindrar sådant upprepande på andra håll.

Roten till det onda, som för dagen står på dagordningen i samband med justitieombudsmannaämbetet, är egentligen icke endast att söka i justitieombudsmannainstitutionen själv, utan fastmer enligt mitt förmenande — jag tror, att lantmannarepresentanterna ha nu såsom tidigare i riksdagen intresse av att följa den frågan mer än andra — i det rådande jurist- och ämbetsmannavälde, som hotar att bliva en fara för samhället. Detta välde, förnämligast juristväldet, som redan i rättsskipningen har en vidsträckt befogenhet, söker nu slå under sig hela lagstiftningen. Varest två eller tre jurister-ämbetsmän äro församlade, i kommittéer, utskott eller dylikt, (hur är för övrigt lagutskottet sammansatt?) dominera dessa och förstå i allmänhet att trots sin minoritet driva sin vilja igenom. Att detta icke sker med åsidosättande av egna intressen, synes mig vara fullständigt uppenbart. Det är förvånansvärt, kan man tillägga, med vilken undfallenhet dylikt tolereras. Jag vill icke vara elak mot lagutskottet, icke alls, men då jag tittar på vilka det är, som varit med om justering av detta avslagsyrkande å min motion, finner jag såsom ni kan se, vem som helst, den ärade ledamoten av kammaren herr Pettersson i Södertälje, vidare herr Hederstierna, herrar Jacob Larsson, Rogberg och af Ekenstam. Hela lekmanaförståndet har däremot varit fullständigt borta, då man justerat det föreliggande ärendet. I övrigt skulle det måhända vara lämpligt att taga under omprövning här i kammaren för framtiden, huruvida det är så nyttigt med så stort jurist- och ämbetsmannainflytande i lagutskottet, och huruvida icke lekmanaförståndet i större utsträckning än hittills varit fallet borde få tagas i anspråk, framför allt då det gäller utformandet av lagar, som i sin nuvarande formulering många gånger äro obegripliga för menige man.

Förenämnda välde har till sin förmån förmått förvanska grundlagens tanke och mening i gällande justitieombudsmannainstruktion. Grundlagens ord lyda i § 96 riksdagsordningen: »Varje lagtids riksdag skall förordna två för lagkunskap och utmärkt redlighet kända män, den ene såsom justitieombudsman och den andre såsom mili-

Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.

(Forts.)

Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsmän.
(Forts.)

tieombudsman, att i egenskap av riksdagens ombud efter den instruktion, riksdagen för vardera utfärdar, hava tillsyn över lagars och författningars efterlevnad — — — justitieombudsmannen i vad de eljest skola vid domstolarna samt av ämbets- och tjänstemän tillämpas, ävensom att enligt den fördelning nu är sagd vid vederbörande domstolar i laga ordning tilltala dem, som uti sina ämbetens utövning av våld, mannamån eller annan orsak någon olaglighet begått eller underlåtit att sina ämbetsplikter behörigen fullgöra.»

I huvudsak återfinnas samma bestämmelser i § 1 i justitieombudsmannaämbetets instruktion, men i § 2 börjar man redan pruta på dessa föreskrifter, där det heter: »Justitieombudsmannen bör förnämligast anmärka och beivra sådana av domare, ämbets- och tjänstemän begångna fel, som synas honom antingen härröra från egennytta, vrängvisa, våld eller grov försumlighet eller bereda en allmän osäkerhet för medborgares rättigheter.» Man fäster sig vid att, ehuru de allvarligaste rättskränkningar här omtalas, direktiv lämnas, att justitieombudsmannen »bör förnämligast *anmärka*», *beivra* kommer först i andra hand.

I § 3 prutar man ännu mera, då det heter: »Finner justitieombudsmannen någon domare, ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under hans tillsyn, hava felat endast av ovarsamhet utan vrång avsikt, må han låta bero vid vunnen rättelse eller avgiven förklaring eller vad eljest förekommit i saken.»

Att från grundlagens bestämmelser, varav framgår, att justitieombudsmannen *skall* åtala, när någon ämbets- eller tjänsteman förgått sig, i § 2 i instruktionen ge justitieombudsmannen befogenhet att, även då ämbets- eller tjänsteman av ont uppsåt begått det grövsta fel, *allenast med anmärkning* låta saken bero, måste anses synnerligen olämpligt, för att använda ett mycket mildt omdöme.

Det lär väl ändå vara uppenbart, synes det mig, att det i flesta fall möter stora svårigheter att hos justitieombudsmannen styrka, att begångna fel härröra från egennytta, vrång vilja etc., i vilket motsatt fall justitieombudsmannen enligt § 3 i instruktionen »må låta bero vid vunnen rättelse, avgiven förklaring eller vad eljest förekommit i saken», och att döma av resultatet av justitieombudsmannens verksamhet synes denna paragraf vara den, efter vilken justitieombudsmannen i allmänhet behandlar inkomna ärenden. Det är då icke att undra på, om icke ämbetsmännen få så förfärligt stor respekt för ämbetet.

Icke nog med detta kringskärande av grundlagens bud, har man sökt uppställa svårigheter vid anhängiggörandet av klagan hos justitieombudsmannen. Enligt § 1 i instruktionen åligger det justitieombudsmannen att ha en allmän — observera *allmän* — tillsyn över lagars och författningars efterlevnad av domare etc., och att sålunda beivra alla fel, som såväl *mundligen* som *skriftligen* eller på annat sätt komma honom till del. I § 9 ifrågasättes dock, att klaganden skall *skriftligen* sina klagomål författa och med handlingar och bevis styrka. Jag har tyvärr icke varit i tillfälle att undersöka, vem som gjorde det första utkastet till denna justitieombudsmannens in-

struktion, men det skulle mycket förvåna mig, om det icke varit en jurist.

Jag vill icke bestrida, att justitieombudsmannen enligt gällande instruktion, såsom lagutskottet även erinrar, har befogenhet att vidtaga sådana åtgärder, som i motionen påyrkas. Därför har ock i densamma föreslagits »förttydliganden, tillägg och ändringar». Felet är, att gällande instruktion visserligen i § 1 följer grundlagens direktiv men i flera andra här anmärkta delar lämnar motsatta direktiv. Den nuvarande instruktionen synes i huvudsak ingenting annat innefatta än att justitieombudsmannen lämnas befogenhet att göra precis som han behagar.

Om en person blir angiven för polisen för brott, som lyder under allmänt åtal, sätter polisen omedelbart igång utredning, förhör först den tilltalade, nekar så denne, kallas alla vittnen, som kunna tänkas ha någon upplysning att lämna. Vad såväl den angivne som vittnena berätta, protokollföres. Finner åklagaren anledning till åtal, anställes sådant genast, och åtalet kommer under domstols prövning.

Enskild part, som åtalar en mindre förseelse, exempelvis ärekränkingsbrott, kan instämma svaranden, och där denne bestrider de faktiska förhållandena, medelst stämning tvinga vittnen att vittna vid nästa rättegångstillfälle.

Härav framgår, att både i polisåtal och enskilt åtal åtnjuter den kränkte den förmånen, att då åtalet bestrides, omedelbart, och innan de detaljer, varom vittnena skola höras, fallit i glömska, höra vittnena på ed.

Hur väsentligt annorlunda ställer sig icke saken för klagande i bevisningshänseende gent emot en domare, ämbets- eller tjänsteman, som lyder under justitieombudsmannens tillsyn. Har ett övergrepp av myndighetsperson skett, och detta icke kan visas genom officiell handling utan endast genom vittnen, står den kränkte rättslös, därest vittnena icke vilja lämna vittnesintyg, vilket som bekant är förenat med stor risk, då det gäller herrar allsmäktiga ämbetsmän.

Sedan justitieombudsmannen upptagit ett ärende till behandling, avfordras först den anmälda förklaring inom en månad, varefter klaganden lämnas tillfälle att inom ytterligare en månad inkomma med påminnelser. Därefter uppehålls ärendet i avvaktan på justitieombudsmannens beslut, i flesta fall ett flertal månader, med det vanligaste resultatet, att det icke föranleder någon som helst åtgärd.

Härav framgår ju, att det är omöjligt för klagande, utom i särskilt gynnsamma fall, att förebringa bevisning hos justitieombudsmannen.

Det är icke att förvänta, att justitieombudsmannainstitutionen kommer att fungera i enlighet med grundlagens anda, så länge rådande jurist- och ämbetsmannavälde tillåtes slå vakt om denna institution. Någon förbättring skulle dock kunna tänkas, för den händelse man fick en ändring av gällande instruktion, och det är ju endast det, som motionen syftat till.

Av vad jag alltså, herr talman, har anfört, framgår,

Andra kammarens protokoll 1922. Nr 16.

*Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.
(Forts.)*

Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.
(Forts.)

att ämbetsmannakåren under nuvarande förhållanden måste få ett obehörigt inflytande på justitieombudsmannens verksamhet, att gällande instruktion i sin nuvarande avfattning lämnar justitieombudsmannen för fria händer, vilket medför, att institutionen icke blir det skydd för den allmänna rättssäkerheten, som den är avsedd att bliva, samt

att ett allvarligt missnöje är rådande bland klagande med justitieombudsmannens verksamhet, även i de fall, där de enligt justitieombudsmannens förmenande vunnit rättelse eller gottgörelse.

På grund härav, och då det synes mig vara fullkomligt huvudlöst att utrusta ämbets- och tjänstemän med vittgående befogenhet utan att samtidigt tillse, att ansvar kan utkrävas för eventuella övergrepp, torde kammarens ledamöter för rättssäkerhetens vårdande säkerligen inse nödvändigheten utav att bestämda och korrekta direktiv i instruktionen lämnas riksdagens justitieombudsman, varför jag fördenskull tar mig friheten att vidhålla motionen och yrka bifall till densamma.

Herr V e n n e r s t r ö m: Herr talman! Jag ber att få instämma i syftet med den motion, som av herr Kilbom framlagts inför riksdagen, och jag ber även att i mångt och mycket få instämma i den kritik, som från herr Kilboms sida riktades gentemot justitieombudsmannens sätt i många fall att tillämpa den för honom gällande instruktionen. Det förefaller åtminstone mig vara uppenbart, att det på det rättsliga området icke i vårt land finns något viktigare än att ämbetsmän och domare vid sin tjänsteutövning avhållas och frigöras från all byråkratisk anda, från all byråkratisk slentrian och från alla former av maktfullkomlighet. Det är därför av den största betydelse att justitieombudsmanämbetet verkligen blir den folkliga rättsinstitution med största auktoritet och anseende, som den också från början av grundlagsstiftarna var ämnad att vara. Jag ber i det fallet att få hänvisa till grundlagsstiftarnas mening, då de ansågo, att justitieombudsmannen skulle vara den borgerliga frihetens stöd samtidigt som han, som det hette, skulle »åt den constitution, i kraft av vilken han blivit tillsatt, förvärva tillbörligt anseende». Denna institution utgör enligt min tanke, såsom även grundlagstolkarna anse, en garanti för vår demokratiska rättsordning och även för hela vår statsförfattning.

Jag instämmer därför på det allra livligaste i herr Kilboms anförande i vad det avser att lämna åt justitieombudsmannainstitutionen den högsta möjliga auktoritet och en sådan prestige, som gör justitieombudsmannen verkligt fruktad på samma gång som respekterad av Sveriges samtliga domare och ämbetsmän. Då jag alltså instämmer i herr Kilboms grundtankar, instämmer i tendensen i hans motion, instämmer i hela hans syftemål, är det å andra sidan med livligt beklagande, som jag måste konstatera, att den motion, som väckts av herr Kilbom, tyvärr är av sådan natur, att den enligt min tanke är ohållbar såsom grundval för en verklig

aktion i den riktning, som herr Kilbom själv föreslår. Motionen är nämligen upplagd på ett sådant sätt, och den vimlar så av sakliga felaktigheter, att det förefaller mig omöjligt att lägga den som grundval för den revision av instruktionen, som herr Kilbom såsom motionär för sin del föreslår.

Vad är det egentligen, som herr Kilbom föreslår? Ja, man finner, att alla de skyldigheter, som herr Kilbom vill inregistrera i den nya instruktionen, redan finnas i den instruktion, som nu gäller för justitieombudsmannen. Herr Kilbom påyrkar exempelvis, att i instruktionen skall inskrivas, »att om misstanke eller anmälan om att lagstridig handling begåtts föreligger, eller på annat sätt kommit till justitieombudsmannens kännedom, skall denne inom kort tid avfordra förklaring och företaga utredning härom». Ja, men denna rättighet och skyldighet har redan justitieombudsmannen enligt gällande instruktion, och även praxis i detta fall visar, att justitieombudsmannaämbetet har begagnat denna sin rättighet och skyldighet.

Sedan kräver herr Kilbom vidare, att om den anmälda tövar att inkomma med förklaring, skall justitieombudsmannen beivra detta såsom tjänstefel. Denna rättighet och skyldighet har dock justitieombudsmannen redan enligt gällande instruktion, och även i detta fall visar praxis, att justitieombudsmannen tillämpat denna sin rättighet, ehuru jag å denna punkt å andra sidan vill kraftigt instämna däri, att justitieombudsmannen borde gripa in ännu kraftigare än nu, så att han upprätthåller den auktoritet, som justitieombudsmannaämbetet bör äga gentemot varje sturskhet och vanvördnad, som kan finnas hos herrar domare och ämbetsmän.

Herr Kilbom kräver så ytterligare, att det skall inskrivas i justitieombudsmannens instruktion, att han även skall införskaffa bevisning. Ja, även i det fallet har justitieombudsmannen en viss skyldighet, som åtminstone i någon mån enligt nu gällande praxis även tillämpas.

Sedan kräver herr Kilbom, att instruktionen skall ändras på sådant sätt, att »då anledning föreligger antaga att lagstridig handling begåtts, som kränker den allmänna rättsordningen eller någon medborgares rättighet», skall justitieombudsmannen ofördröjligen vid domstol låta åtala den felande. Även i detta fall har justitieombudsmannen redan den rättighet och skyldighet, som herr Kilbom vill tillerkänna honom enligt den i hans motion förslagna reviderade instruktionen.

Allt detta medför, att, som det åtminstone förefaller mig, så gott som alla herr Kilboms yrkanden i fråga om revidering av justitieombudsmannens instruktion äro onödiga, därför att instruktionen redan ger justitieombudsmannen rättighet och även skyldighet att vidtaga nästan samtliga de åtgärder, som herr Kilbom och under-tecknad med honom i denna punkt anser vara nödvändiga.

Av denna anledning måste jag anse, att den Kilbomska motionen tyvärr gör den sak, som herr Kilbom vill gagna, vad man brukar kalla en björntjänst. Herr Kilbom kan icke främja den sak och

Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.

(Forts.)

Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.
(Forts.)

de syften, vari jag är fullkomligt överens med honom, genom den av honom framlagda motionen, och jag vill gå ännu längre och säga, att även den andra motion av herr Kilbom, som rör val av justitieombudsmannen, och rörande vilken konstitutionsutskottet nyligen framlagt sitt betänkande, som skall behandlas nästa onsdag, tyvärr är sådan, att den för syftet av våra gemensamma ansträngningar innebär en viss björntjänst.

Herr Kilbom var inne på den frågan även i dag, att man skulle hava en s. k. civil J. O., d. v. s. en sådan, som icke direkt vore hämtad från de verkligt sakkunnigas leder, från domare- eller ämbetsmannakåren själv. Jag tror, att herr Kilbom i det fallet, om vi gå in för dessa linjer i fråga om väljandet av J. O., får en sådan J. O., som visst icke har av den av oss alla efterlängttade självständigheten utan en som tvärtom blir mycket osjälvständig. Han blir en marionett i vissa händer, som hålla i trådarna bakom denne civile ämbetsmans rygg. Om jag gör det antagandet, att vi taga den man i vårt land, åtminstone i andra kammaren, som jag anser vara den skarpaste rakkniven eller den kraftigaste kraftkarlen, nämligen herr Kilbom själv, tar denne till denne civile J. O., vem blir den verkliga J. O.? Det blir sannerligen icke herr Kilbom utan tvärtom den man, som skrivit herr Kilboms motion och även det anförande, som av honom i dag upplästes. När detta är fallet, bevisar det bara, att denna tankegång är fullkomligt förfelad. D. v. s. J. O. blir icke självständig, utan J. O. måste lyssna till inspiratörer och s. k. bakblåsare, vilkas större eller mindre sakkunnighet man kan ifrågasätta.

Hela detta tal om J. O.-instruktionens revision synes mig vittna om en viss missuppfattning om institutionens egentliga ställning. Jag tror det kommer an synnerligen litet på själva instruktionen, utan det väsentliga i hela frågan är J. O:s egen personlighet. Vi må göra instruktionen hurudan som helst, hava vi en dålig J. O., en svag och karaktärlös personlighet, då äro vi föga hjälpta. Hela instruktionen är av noll och intet värde, om den verkliga viljan saknas hos den person, som är utövare av ämbetet i fråga. Jag håller mycket starkt på den synpunkten, att instruktionen är sådan, att den lämnar en vid ram för en stark och duktig personlighet, som i hela sitt arbete är buren av den rättens lidelse, som bör krävas av mannen på denna post. Jag vill i detta fall hänvisa till det memorial, som förelåg 1809 från konstitutionsutskottet, då detta hade denna fråga under handläggning, det var det första memorialet för 1809. Där står: »Verkningarna av de viktiga och angelägna befattningar, instruktionen honom ålägger, synes till en betydlig del bero av egenskaperna hos den person, vilken vinnar Rikens Höglovliga Ständers förtroende.» Dessa ord i sin något ålderdomliga formulering säga vad som gäller ännu i denna stund, och jag tror, att den personliga erfarenheten därefter är sådan, att vi måste erkänna, att våra revolutionära grundlagstiftare hade fullkomligt rätt i sin tro, att det huvudsakligen berodde på den person, som hade befattningen, och icke på den instruktion, som skapades, d. v. s. den ram, som lades i författningen och i stadgarna för den mannens verksamhet.

*Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.
(Forts.)*

Jag tillåter mig erinra om den tid, då vi hade en sådan man som justitieombudsmannen Hasselrot. Han var visserligen politiskt konservativ, men med sin manliga oräddhet och med den impulsiva rättslidelse, som var den mannen egen, skötte han sitt kall på sådant sätt, att Sveriges domare och ämbetsmän hade för den mannen och ämbetet en vördnad, som på samma gång var parad med en stor räddhåga. Men sedan bröts hela institutionen ned, sedan kom en dekadansperiod, då man fick se, att Sveriges ämbetsmän och domare i stället för att känna vördnad och räddhåga mötte J. O:s samtliga åtal, varningar och åtgärder med axelryckningar, liknöjdhet, hån och öppet trots. Därpå kom en institutionens restaurationsperiod, då ämbetet säkert men enligt min mening allt för sakta reser sig upp till sin rangställning igen. Och jag vill hoppas, att den kraftkarlen en gång skall komma, som är av nöden för att bringa hela ämbetet till hela den prestige och den auktoritet, som det hade en gång, men som tyvärr sedan genom en bedrövlig ansvarslöshet hade gått nästan fullständigt förlorad.

Jag vill på denna punkt anknyta en smula till vad som även sades från herr Kilboms sida. Det stod en gång i höstas kring detta gamla folkliga rättsämbete en fläkt från den gamla goda tiden, d. v. s. från Hasselrots tid, och det var den gång då den tillförordnade justitieombudsmannen Lindman personligen grep in i förräderimålet och över sig framkallade ett formligt rasande hat från hela den svenska byråkratins sida och därigenom vållade, dels att rannsakingen hölls för öppna dörrar, dels ock att oskyldigt häktade lössläpptes tidigare än som eljest skulle blivit fallet. Jag vill här även stryka under, att jag för min del med ledsnad sett — jag lämnar åsido skälen — att denne man kommit att avföras från listan på dem som i en framtid kunna tänkas bliva ordinarie innehavare av J. O.-ämbetet här hemma. Jag har alltså den bestämde uppfattningen, att det här kommer väsentligen an på personen, det gäller föga den ram, som man skapar för denna persons verksamhet, d. v. s. för den eller den formen, den eller den formella förändringen som man ger åt J. O.-institutionen.

Jag vill livligt understryka den kritik, som av herr Kilbom gjordes, i vilken jag till stor del instämmer, om J. O:s sätt att utöva sitt ämbete, d. v. s. hans sätt att begagna de rättigheter, som instruktionen honom ger i handom, då det gäller att skapa en verklig respekt för den folkliga rätten. Man måste med herr Kilbom konstatera, att det på många punkter under gångna tider har brustit i viljan och förmågan, och att det här behöves karlarakarlar, som icke gå klädda, som Ibsen en gång yttrade, i söndagsbyxor, då de gå ut att slå för rätt och frihet.

Jag vill här understryka några riktlinjer, som enligt min mening äro nödvändiga att följa mera skarpt nu än som förr varit fallet. Jag understryker exempelvis vikten av inspektionsresorna. J. O. bör icke vara någon skrivbordskarl, som sitter hemma på sin byrå och tar emot och expedierar handlingar, utan J. O. bör personligen ingripa, genom personliga resor, genom personliga besök, genom inspektioner inom hela rättsväsendet på de olika lokala orterna. Och i det

Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsmän.
(Forts.)

avseendet skulle jag vilja önska, att J. O. ginge tillväga på samma sätt som statsrevisorerna nyligen gjorde, då de utan någon föregående varning anlände till ort och ställe och slog ned fullkomligt oförberett. Jag tror att inspektioner av detta slag från J. O:s sida skulle vara av mycket stort värde, då det gäller att skapa respekt för J. O.-ämbetet såsom sådant. Sedan vill jag för det andra säga, att jag understryker, liksom herr Kilbom gjorde, vikten av att J. O. begagnar sin rätt att vara närvarande såväl vid högsta domstolens och hovrätternas som även vid lägre underdomstolars sammanträden. J. O. har denna rätt och även skyldighet att deltaga i sammanträdena. Hur många gånger har verkligen J. O. utövat denna sin rätt och skyldighet? Mig veterligen en enda gång: den som herr Kilbom redan talat om, nämligen herr Lindmans besök en gång vid det hemliga sammanträdet i förråderiprocessen. Jag vill även starkt understryka vad herr Kilbom sade, att här framkommer jämnt och ständigt från pressens sida talet om att i vissa fall vid Stockholms rådhusrätt man tillämpar en anda vid rättsskipningen, som innebär ett försök att rida spärr emot en socialrättslig åskådning, att rida spärr emot en verkligt human rättsåskådning. Och då anser jag det vara nödvändigt, att även J. O. där ser till genom personliga besök, huruvida dessa anklagelser verkligen äro befogade eller ej. Sedan vill jag slutligen säga, att de här båda förut angivna riktlinjerna, de ökade inspektionsresorna och även de ökade personliga besöken, ge vid handen bland annat, att J. O.-ämbetet icke bör sjunka ned alltför mycket i detaljfrågor, så att man mister de klara överskådliga riktlinjer, som böra från J. O. läggas på hela vårt rättssystem, såväl rättsskipning som även lagstiftning. Jag går även i detta fall till 1809 års konstitutionsutskotts memorial, det var det andra för det året som berörde J. O.-ämbetet. Man hade sagt: det kan bli en viss kollision mellan å ena sidan J. O. och å andra sidan justitiekanslern. Det slås i memorialet fast, att »utskottet har i överensstämmelse med grundlagens esprit sökt utmärka, att J. O:s åtgärd egentligen består i den allmänna uppsikten över de viktigaste delar av lagstiftningen, varemot den mera enskilda detaljen tillhör J. K.» Jag vill understryka de orden. Det synes mig vara fullständigt riktigt, att J. O. icke skall sjunka ned till detaljfrågor eller petitesseer. Rättens samvete får icke drunkna i de pappershögar, som hota att svämma över J. O. och hindra honom i hans överblick och initiativ. Då vill jag för min del gå så långt, ehuru det är knappast utsikt till resultat i andra kammaren och även i första kammaren i dessa sparsamhetens dagar, att säga, att finnas icke tillgängliga arbetskrafter nu, nåväl, då är det nödvändigt för rättsvården själv, att vi utöka de kvalificerade arbetskrafterna, varigenom J. O. kan frigöras och erhålla en ställning ovan det hela som initiativtagare och på samma gång ledande, ordnande, överblickande över rättsskipningen och lagstiftningen i landet.

Med understrykande av dessa synpunkter, som jag ej kunnat underlåta att framställa, vill jag som jag förut yttrade med beklagande säga, att jag tyvärr icke kan på grund av motionens läggning

yrka bifall till densamma, utan nödgas med påpekande av dessa positiva riktlinjer yrka avslag på motionen.

Herr *Engberg* instämde häruti.

*Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagen
justitie-
ombudsmän.
(Forts.)*

Herr *Pettersson* i Södertälje: Herr talman, mina damer och herrar! I det utmärkta anförande, vi här nyss hört, kan jag beträffande största delen instämna, och jag ber att få betyga herr Vennerström min tacksamhet för det vederhäftiga sätt, på vilket han sakligt givit stöd åt utskottets ståndpunkt. Jag är ense med den siste ärade talaren även däri, att det väl kan tagas i övervägande, huruvida icke justitieombudsmannens verksamhet i viss mån skulle kunna omläggas till bättnad för syftet med institutionen, och liksom han menar jag, att om detta skall ske, så bör det ske efter helt andra linjer än dem, motionärerna uppdragit. Ty syftet måste dock alltid vara att göra J. O.-ämbetet till den institution till värn för den borgerliga friheten, som våra grundlagstiftare från början avsågo.

Den förste ärade talaren påminde mig om en visa, som jag hörde i min ungdom:

»Och *Petter Jönsson*, han såg i 'Fäderneslandet',
att ämbetsmännen förstört det nordiska landet.»

Samma mening hyser uppenbarligen herr *Kilbom*, och jag vill icke försöka taga honom ur den föreställningen. Jag skall icke heller inlåta mig på någon diskussion om ämbetsmannaväldet här i landet. Men jag vill hemställa till herr *Kilbom*, om han icke ändå, trots allt det onda, som ämbetsmännen enligt hans uppfattning draga över vårt land, måste erkänna, att vi dock icke kunna reda oss utan ämbetsmännen. Han borde kunna medgiva det, om han tänker på förhållandena i Ryssland. Där råder, som bekant, det bolsjevikiska partiet. Enligt officiella siffror, som publicerats därifrån, lär det bolsjevikiska partiet bestå av 604,000 medlemmar, och av dessa 604,000 medlemmar äro icke mindre än 534,000 ämbetsmän.

Den förste ärade talaren framställde i sitt anförande en del anmärkingar mot vissa åtgärder av domstolar här i landet och mot J. O:s sätt att ingripa mot missförhållandena i domstolsväsendet. Jag kan tyvärr icke yttra mig om de påtalade domstolsåtgärderna. Därtill känner jag dem för litet. Men jag hoppas, den ärade talaren ursäktar mig, om jag icke vågar lita på alla detaljerna i hans upplysningar. Vad anmärkningarna mot den nu fungerande J. O:s sätt att ingripa mot domstolarna beträffar, så är jag åtminstone i ett par fall i tillfälle att något beriktiga den ärade talarens uppgifter. Talaren framställde anmärkning mot, att i ett fall, som är refererat på sidan 192 i J. O:s berättelse, J. O. underlätit att åtala en tjänsteman i överståthållarämbetet. Försummelsen bestod i, att tjänstemannen underlätit att i Polisunderrättelser kungöra, att en typograf, som blivit dömd till ett par månaders fängelse, senare blivit benådad. Och till följd av denna försummelse i fråga om redigeringen av Polisunderrättelser hade typografen anhållits av en polismyn-

Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagen
justitie-
ombudsman.

(Forts.)

dighet i Skåne och blivit hällen i fängsligt förvar en eller ett par dagar. Nu klandrade herr Kilbom, att J. O. icke anställt åtal, och klandrade också, att J. O. låtit sig nöja med, att tjänstemannen i överståthållarämbetet lovat att betala 50 kronor till typografen för den tid, denne suttit inne. Herr Kilbom framhöll, att denne klagande icke alls hade förklarat sig nöjd med dessa 50 kronor, och att de 50 kronorna icke heller kunde anses utgöra ersättning för hans lidande. Jag vill i anledning härav erinra, att i det omtalade fallet klaganden enligt meddelande från tidningen Brands redaktion vistades på okänd utrikes ort. Man kunde sålunda icke få tag i honom och få kännedom om, huruvida han var belåten med det föreslagna beloppet, och då måste väl J. O. vara ursäktad, om han icke frågade honom.

Vidare påtalade herr Kilbom helt allmänt, att J. O. dröjde för länge med att avgöra klagomålen. Jag vill icke förneka, att man kan tycka, att det dröjer länge ibland. Men jag vill däremot erinra, att huvudsaken dock är, att ärendena bli *grundligt* prövade. Det är viktigare än att de bli hastigt prövade. Och vidare vill jag erinra om, att det är verkligen en sådan massa klagomål och ärenden, som inkomma till J. O., att man icke får begära, att allesammans skola vara avgjorda i en handvändning. Icke heller J. O. är mer än människa.

Även framhöll herr Kilbom, att ett kansliråd i ett departement, vilken visat slarv och tredska mot J. O., icke genast blivit åtalad utan först flera gånger fått påminnelser. Ja, det kan ju vara en smaksak, om man skall påminna en eller flera gånger, innan man skrider till åtal, men jag vill i detta sammanhang erinra om, att tjänstemannen ifråga dock blev åtalad och fick böta 500 kronor för sina förseelser; därmed synes mig, att den allmänna rättskänslan borde kunna finna sig tillfredsställd.

Herr Kilbom anmärkte också, att J. O. icke brukade åtala hovrätterna. Det skulle kanske kunna bero på, att hovrätterna icke begå så många felaktigheter, vilket för övrigt icke är så märkvärdigt, då de äro kollegiala domstolar, och misstag och förbiseenden icke så lätt böra förekomma hos dem.

Slutligen framställde herr Kilbom till mig i mycket allvarlig ton en fråga: »Varför blev icke hovrättsrådet Lindman återvald till J. O:s efterträdare i år?» Jag medger, att det är en allvarlig fråga, men jag måste bestämt förklara, att jag icke är skyldig att stå till svars i den saken. Jag har nämligen icke varit med bland de valmän, som utsågo J. O. och hans efterträdare. Jag anser det för övrigt icke lämpligt, att en domare deltar i det valet, och jag tror, det brukar vara så, och var så även i år med ett par undantag när, att domare icke voro med bland elektorerna för utseende av J. O. och hans efterträdare. Huruvida orsaken till att ifrågavarande person icke blev omvald var den av herr Kilbom supponerade, vet jag icke.

Herr talman! Om jag sedan skulle övergå till behandling av den föreliggande motionen, vill jag till en början giva motionärerna

det erkännandet, att motionen är originell. Den inaugurerar nämligen ett nytt bruk i riksdagen. Vi hava här förut varit vana vid, att när man har ett motionsyrkande, som man vill framföra här, söker man med all makt åstadkomma fakta till stöd för sitt yrkande, antingen allmänt erkända fakta eller också fakta, som man så gott man kan söker bevisa i motionen. Motionärerna hava ansett sig kunna alldeles frigöra sig från detta gamla bruk. De bry sig icke om att komma med fakta utan tro det vara verksammare att komma med antaganden, förmodanden och insinuationer. För att mina damer och herrar icke skola tro, att jag förtalar motionärerna, skall jag gör ett par utdrag. Först och främst säga motionärerna, att »det förefaller osannolikt, att en så stor procent av inkomna klagskrifter, som justitieombudsmannens verksamhet ger vid handen, skulle varit alldeles obefogade». Vidare säga motionärerna eller »jag» — jag vet icke, om det är någon annan än motionärerna, som talar — jag »drager i tvivelsmål, huruvida någon av klagandena förklarar sig nöjd med den enligt justitieombudsmannens mening vunna gottgörelsen». Längre fram heter det: »Egendomligt förefaller, att justitieombudsmannen icke även uppgivit, huru många av dessa, som föranlett erinran». Och så säges det vidare, att den där »verkställda utredningen», den »består *nog* i att någon av justitieombudsmannens tjänstemän i något enstaka fall telefonledes begärt någon upplysning». Slutligen heter det: »Det *lär* icke heller vara alldeles riskfritt att utfärda dylika intyg, då påstående göres om oegentligheter.» Som kammaren hör, är det uteslutande förmodanden och insinuationer. Det vill säga, *uteslutande* är icke rätt; jag vill erkänna, att här förekomma också alldeles bestämda påståenden. Men, herr talman, olyckan är, att dessa påståenden äro oriktiga. Sålunda säga motionärerna eller den, som talar genom dem: »Bevisbördan lägges helt och hållet på klaganden. Justitieombudsmannen vidtager icke några åtgärder för införskaffande av sådan.» I det avseendet vill jag endast hänvisa till vad utskottet sagt. Därav framgår alldeles klart, att J. O. i åtskilliga fall, där han funnit anledning därtill, införskaffat upplysningar och bevis, ibland genom anställande av polisförhör, och att han jämväl i övrigt hjälper klagande med bevis.

Så säga motionärerna på ett annat ställe, att det »råder allmänt den uppfattningen, att denna verksamhet, vad de klagande beträffar, icke på långt när motsvarar deras berättigade krav». Detta är ett påstående, som är till den grad oriktigt, att jag skulle vilja påstå, att om man sade alldeles tvärtom, detta vore mycket mindre oriktigt. Det är ju så, att det är många, som klaga, och jag antar, motionärerna hava rätt i, att många av dem, som klaga och icke vinna gehör, känna sig missnöjda. Men man bör därvidlag göra sig reda för, vilka det är, som klaga. Jag undrar, om motionärerna gjort det. Jag vill i det avseendet lämna kammaren några upplysningar. Det är många, som klaga över åtgärder av kommunala myndigheter och taxeringsmyndigheter, och gentemot sådana är J. O. grundlagsenligt förhindrad ingripa. Så är det somliga, som

Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.
(Porta.)

*Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.*

(Forts.)

klaga över att de blivit illa behandlade av sina advokater eller över att de icke kunna få redovisning av utredningsmän i stärbhus — alltså rent privata klagomål, som J. O. ej heller har att skaffa med. En och annan klagar över, att han icke fått ut brandstod från vederbörande brandstodsbolag. En samling klagande påyrka skarpare kontroll över bankväsendet och kлага särskilt över, att de enskilda bankerna ej lämna ut lån mot borgen. En stackars sinnesrubbad man yrkade för något år sedan, att, J. O. skulle anställa åtal mot ett flertal av rikets högst uppsatta män för att de på ett flertal offentliga platser i Stockholm förövat äktenskapsbrott med hans hustru. En annan mycket ihärdig klagande har år efter år uppvakat J. O. med enträgna framställningar, att J. O. måtte ställa högsta domstolen och Svea hovrätt inför riks rätt för fel i deras ämbete. En dam har hos J. O. klagat över, att en stadsfiskal kallat henne för »fröken», oaktat hon i själva verket hade rätt att kallas »grevinna» på grund av sin börd. En andlig frändskap med denna klagande röjer en saksförare, som hos J. O. besvärar sig över, att domstolarna i sina protokoll benämna honom »saksförare», oaktat han själv begärt att bli titulerad »advokat», vilket han antagligen tycker låter finare. Det är begripligt, att dessa och dylika klagande icke funnit sig tillfredsställda med den avvisande hållning, J. O. intagit till deras framställningar, men det kan icke vara skäl för riksdagen att ställa sig bakom dessa klagomål.

När nu motionärerna så kraftigt påtala J. O:s bristande aktivitet, skulle man möjligen kunna misstänka, att J. O. brukar slå dövrat till, speciellt när några kommunistiska medborgares intressen varit i fara, eller när domstolarna visat sig benägna att trampa de kommunistiska medborgarnas rättigheter under fötterna. Men så vitt jag kan finna, är så icke fallet. Jag vill nämna några exempel på, hur J. O. ingripit, just när det gällt ifrågavarande medborgares rättigheter. År 1917 anhöll Oskarshamns socialdemokratiska vänsterkommun om tillstånd för riksdagsmannen Fredrik Ström att å Nya Torget i nämnda stad hålla ett politiskt föredrag. Magistraten i Oskarshamn vägrade bifall till ansökningsen. Härför ställde J. O. magistratens ledamöter under åtal vid Göta hovrätt. Men hovrätten fann, att magistraten icke saknat fog för sin åtgärd och lämnade därför åtalet utan bifall.

1919 anhöll Jönköpings lokala samorganisation om tillstånd för syndikalisten Rudolf Holme att å Järnvägstorget i Jönköping hålla föredrag över ämnet »Sveriges arbetares centralorganisation». Magistraten vägrade tillstånd. J. O. åtalade på grund härav magistratens ledamöter vid Göta hovrätt, som visserligen fann, att magistraten icke haft giltig anledning till sin vägran, men dock, med hänsyn till den föreslagna platsen för föredraget, fann berörda åtgärd ej vara av beskaffenhet att föranleda ansvar för magistraten, d. v. s. åtalet ogillades.

År 1919 vägrade magistraten i Norrtälje stadens socialdemokratiska ungdomsklubb tillstånd för Gustav Johansson att å hamnplanen i Norrtälje hålla ett föredrag över ämnet »Leve rådsrepubliken Sve-

rige». I anledning härav ställde justitieombudsmannen magistraten under åtal vid Svea hovrätt. Hovrätten ansåg, att magistraten visserligen saknat *fullgiltig* anledning att vägra tillstånd till föredraget, men ansåg, att magistraten, med hänsyn till det uppgivna ämnet för föredraget, dock ej kunde anses hava saknat *allt skäl* för sin uppfattning, och blev åtalet därför icke bifallet.

*Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.
(Folts.)*

Samma år åtalade justitieombudsmannen två poliskonstaplar i Skövde för att de anhållit en kolportör av bolsjevikisk litteratur och hållit honom kvar i polisstationen över en natt. Polisdomstolen dömde poliskonstaplarna att härför böta 25 kronor vardera.

1921 åtalade justitieombudsmannen en landssekreterare för att han underlåtit till verkställighet befordra ett av Kungl. Maj:t meddelat beslut, att en finsk flykting Hietanen, som hade anhållits, skulle försättas på fri fot. Åtalet resulterade i att landssekreteraren fick böta 100 kronor samt ersätta Hietanen med 1,050 kronor.

1919 föranstaltade justitieombudsmannen, på därom gjord framställning, att en del bolsjevikisk litteratur, som tagits i förvar av stockholmspolisen, skulle återställas till vederbörande kolportör.

Av detta synes framgå, att de kommunistiska medborgarna icke ha någon särskild anledning att beklaga sig över slapphet från justitieombudsmannens sida. Justitieombudsmannen har, som av givna redogörelser framgår, i flera fall inskridit för att skydda deras rätt, oaktat han icke fått domstolarna med sig. Jag vill slutligen meddela, att den axplockning, som jag gjort, icke är fullständig, men detta beror på, att jag har en viss respekt för kammarens tid.

Nu säger motionären, att justitieombudsmannen i alla fall åtalat för litet. Jag anser för min del, att detta omdöme icke är befogat. Härvid kan möjligen den anmärkningen göras, att här står åsikt mot åsikt, att den ene har en mening och den andre en annan, och att den enes mening kan vara lika god som den andres. Jag medger, att ett sådant resonemang låter försvara sig, men jag håller före, att man verkligen har mer än en objektiv måttstock att lägga på de här förhållandena. I sådant hänseende kunde det ju till en början vara lämpligt att taga reda på, i hur stor utsträckning justitieombudsmannen fått understöd av domstolarna för sina åtal. Då visar det sig, att år 1920 blevo genom laga kraft ägande utslag 7 av justitieombudsmannen anställda åtal helt bifallna, ett åtal delvis bifallet, 4 helt ogillade och 2 ogillade, ehuru det åtalade förfarandet förklarats felaktigt; ett åtal blev åtminstone delvis ogillat. År 1921 blevo genom laga kraft ägande utslag 9 helt bifallna, 2 delvis bifallna, 4 helt ogillade och 4 ogillade, ehuru det åtalade förfarandet förklarats felaktigt. Denna statistiska översikt synes mig tala för, att det på goda grunder kan göras gällande, att justitieombudsmannen icke alls varit för loj i att anställa åtal.

Man skulle också kunna tänka sig en annan måttstock för prövningen av denna otvivelaktigt ytterst viktiga fråga, huruvida justitieombudsmannen kan anses ha varit allt för ineffektiv, huruvida rättsskyddet här i landet är tillfredsställande eller ej. Man skulle kunna göra en jämförelse med förhållandena i något annat

Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.
(Forts.)

land. Av artighet mot motionärerna vill jag jämföra våra förhållanden med förhållandena i Ryssland. Jag frågar då motionärerna, om i Ryssland finnes någon prokurator, som har till uppgift att hålla tummen på ögat på vederbörande ämbetsmän och domstolar. Jag vill icke alls inlåta mig på frågan, huruvida det kan finnas skäl till opposition mot den härskande makten, men vad jag vet är, att det finnes en massa oppositionella grupper, mensjeviker, socialrevolutionärer, vänsterrevolutionärer och anarkister. Jag vill icke inlåta mig på att försvara alla dessa oppositionella riktningar — jag vet icke, om de kunna ha rätt eller icke — jag tar för givet, att deras verksamhet kan taga sig uttryck, som enligt rysk lag äro straffvärda. Jag vill därför icke uttala något ogillande av att ryska myndigheter straffa dessa mensjeviker, socialrevolutionärer, vänsterrevolutionärer och anarkister med fängelse. Men jag frågar: när dessa personer komma i fängelse, är det då någon sträng prokurator, som ser efter, att de icke få sitta inne någon dag för länge?

Och vidare: justitieombudsmannen gör varje år ämbetsresor, under dessa ämbetsresor besöker han fängelserna, och varje fånge får då tillfälle att till justitieombudsmannen framföra klagomål, om han har något att anmärka mot behandlingen i fängelset. Det kan exempelvis finnas de, som säga, att de lida av en åkomma, som fängelseläkaren icke ägnat tillräcklig uppmärksamhet, eller att de blivit orättvist dömda o. s. v. Alla dessa klagomål, större eller mindre, antecknas i justitieombudsmannens resediarium, och han vidtager i anledning av dem de åtgärder, som förhållandena påkalla. I de flesta fall visar det sig, att klagomålen icke äro befogade, men ibland äro de befogade, och då tillses, att rättelse sker. Nu frågar jag: gör någon rysk prokurator detsamma? Ser han till, huru det är ordnat med kosthållet i fängelserna och huru de sjuka där bli vårdade? Och finnes det någon överdomstol i Ryssland, som, om det skulle visa sig, att någon underdomstol eller någon rysk undermyndighet förfarit, låt mig säga, allt för bryskt mot mensjeviker, socialrevolutionärer, vänsterrevolutionärer eller anarkister, ingriper mot dessa bryska tjänstemän eller domstolar, som kunna ha begått fel, och dömer dem till straff, även om det skulle visa sig, att felet endast bestått uti, att de hållit personer häktade endast ett par dagar för länge?

Herr Kilbom slutade sitt anförande med något, som jag icke förstår. Han yrkade bifall till motionen. Jag vill i anledning därav fästa uppmärksamheten på att klämman består av alternativa yrkanden. Han yrkar nämligen »att riksdagen *antingen* ville uppdraga åt särskilda kommitterade att utarbeta förslag till sådana förtydliganden, tillägg eller ändringar i instruktionen för riksdagens justitieombudsman, att en effektivare övervakning från justitieombudsmannens sida av lagars och författningars efterlevande av domare och andra ämbets- och tjänstemän måtte uppnås, *eller ock, därest detta icke bifölles*, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av utredning och framläggande av förslag för riksdagen av nyssnämnda beskaffenhet».

En sådan kombination av alternativa yrkanden kan naturligtvis icke av kammaren bifallas. Men detta angår nu egentligen icke mig utan det blir talmannens sak, huru han tänker exekvera herr Kilboms yrkande, och jag vill icke falla herr talmannen i ämbetet. Huru emellertid än herr Kilbom vill ha sitt yrkande förstått — vare sig han vill ha igenom bägge sina förslag eller endast det ena av dem — så ber jag dock för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på allt vad herr Kilbom yrkar.

*Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagen,
justitie-
ombudsman.
(Forts.)*

Herr Kilbom: Herr talman! Innan jag går att något selsätta mig med herr Pettersson, ville jag säga några ord till herr Vennerström. Jag är naturligtvis ofantligt tacksam för det stora stöd, som han givit syftet i min motion och meningen med densamma. Och då jag icke vill, att herr Vennerströms själ och ärliga vilja skall komma i trångmål, och önskar, att herr Pettersson skall få möjlighet att ytterligare visa sin varma känsla för rättssäkerheten, så skall jag be att få ändra mitt yrkande, för den händelse man därigenom — såvida herr Vennerströms och Petterssons anföranden voro något annat än tomma ord — kan få möjlighet att rösta med mig. Jag ber alltså att få ändra mitt yrkande därhän, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning i angivet syfte. På detta borde t. o. m. herr Vennerström kunna vara med, ehuru han ansåg, att denna motion var så olycklig och omöjlig. I övrigt ber jag få uttrycka min förvåning över att herr Vennerström i ena ögonblicket talar om att motionen vimlar av sakliga oriktigheter men i andra glömmet att påpeka, vilka oriktigheter det är fråga om. Eller var det så, att herrarna Vennerström och Pettersson fördelat rollerna? Herr Vennerström talade om rättssäkerheten och överlämnade åt herr Pettersson — som ju onekligen är mera sakkunnig eftersom han suttit som ordförande i lagutskottet och deltagit i många konferenser med justitieombudsmannen — att påpeka rena fakta, d. v. s. oriktigheter i min motion.

Då herr Vennerström säger, att allt, vad jag yrkat, redan är förverkligat, så ber jag få säga, att detta icke är sant. Jag har yrkat, att i instruktionen skulle ske »förtydliganden och tillägg». Och då herr Vennerström senare i sitt anförande framhållit, att realiter är den kritik riktig, som jag riktat mot justitieombudsmannen, så kan jag icke finna annat, än att detta måste väl i all rimlighets namn motivera kravet på begärda förtydliganden och tillägg. Herr Vennerström säger, att det är bara mannen, det kommer an på. Men då kan det tråkiga inträffa, att vi under den nuvarande socialdemokratiska regeringen får en man som mycket väl fyller sin befattning men under en högerregim en J. O. av motsatt kynne. Vad den nuvarande instruktionen angår anser jag, att den i väsentliga punkter står vid sidan av grundlagen. I förbigående vill jag upplysa herr Vennerström om att jag aldrig talat om en civil justitieombudsman.

Vidare vill jag säga — detta gäller också herr Pettersson som en personlig förklaring — att, då herr Vennerström söker förringa

Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.
(Forts.)

motionens värde genom obestyrkta påståenden om att den liksom mitt anförande skulle ha skrivits av annan person, så har jag mig bekant, att herr Vennerström förfarit på så sätt. Jag vet detta tack vare det samarbete, som jag haft med honom i det parti, som vi då tillhörde. Eller har icke herr Vennerström avgivit motioner, som andra visserligen kanske icke skrivit men medverkat till genom upplysningar? Så förhåller det sig med denna motion herr Vennerström! Jag är icke jurist, men jag har genom min journalistverksamhet under många år haft tillfälle att se, huru ämbetsmän uppträtt. Och genom att kollationera dessa mina erfarenheter med andra personers ha vi kommit till det resultat som föreligger delvis i denna motion. Vad angår det anförande, som jag förut hållit, har konceptet därtill skrivits av mig och har det sedan maskinskrivits. Men i övrigt vill jag säga, att om herr Vennerström har för vana att skriva motioner och anföranden utan att höra sig för hos andra, som äro mera sakkunniga, så är detta en sak, som jag helt och hållet överlämnar till honom själv.

Sedan skall jag be att få vända mig mot herr Pettersson med några få ord, för att icke taga kammarens tid i anspråk mer än nödigt. Hans anförande gick efter något andra linjer än herr Vennerströms. Så vitt jag kunde döma av hans instämmande med herr Vennerström, ansåg herr Pettersson nödvändigt, att en omläggning av mina yrkanden skedde. Men då uppställer sig den frågan: är icke herr Pettersson som lagutskottets ordförande den, som i främsta rummet bör tillse, att ett lämpligt förslag i frågan kommer fram? Jag har fått den uppfattningen, att antingen måste det vara så, eller också menar herr Pettersson platt intet med sitt tal om rätts-säkerheten. Jag tror icke det senare, och jag förväntar därför, att herr Pettersson kommer med förslag till förtydliganden i J. O:s instruktion.

Herr Pettersson var också inne på kapitlet om ämbetsmännen. Han frågade, om jag icke ville erkänna, att vi inte kunde klara oss utan ämbetsmän. Frågan är närmast — ursäktat uttrycket — litet löjlig. Jag har icke angripit ämbetsmännen på grund av att de äro ämbetsmän, utan därför att de äro byråkrater och därför att juristeriet fått för stor utbredning i vårt land. Herr Pettersson är nog f. ö. sakkunnig, såsom själv ordförande i en rådhusrätt.

I fem års tid har jag under min verksamhet som journalist två gånger i veckan följt rådhusrätternas arbeten i landsorten, och det är en historia som vore värd sitt eget kapitel. Jag kan läsa upp ett brev angående en rådhusrätt i landsorten, som visar, vilken uppenbar orätt, som gjorts mot en människa, vilken sedan vände sig till justitieombudsmannen. Saken är f. ö. under utredning av en advokatfirma här i staden. Och det rörde ingen kommunist eller bolsjevik utan en rådmansdotter från en stad i mellersta Sverige. Vill man göra gällande, att detta är en kommunistisk aktion — herr Pettersson ville tydligen detta, då han talade om, i hur många fall kommunister och syndikalister fått bistånd av justitieombudsmannen — så ber jag att få påpeka, att så icke är fallet. Vi ha en

daglig tidning till förfogande och press runt om i landet, som också i sin kritik av hithörande förhållanden delvis stödes av det vänster-socialistiska partiet och det socialdemokratiska partiet. Vi ha alltså möjligheter att draga sakerna fram i ljuset. Men det är tusentals människor, som icke ha en tidning bakom sig, och ingen möjlighet att draga fram rättskränkningarna. Personligen och som ledamot av det kommunistiska partiets styrelse har jag tvärtom anledning att vara justitieombudsmannen tacksam, ty på sista tiden, framförallt sedan denna aktion börjat i riksdagen, tyckes det ha blivit fart i justitieombudsmansämbetet.

Vad angår fallet rörande typografen, som herr Pettersson talade om — han hette Manus — förvånar mig påståendet att han skulle ha befunnit sig på utrikes ort, ty han befann sig, så vitt man vet, i Malmö, då omtalade sak skedde.

Vidare var herr Pettersson inne på målet mot kanslirådet Lindhagen. Han blev ju åtalad, framhölls det, och fick böta 500 kronor. Ja, efter 18 månaders skriftväxling mellan justitieombudsmannen och honom, och sedan Lindhagen i en skrivelse svarat, att han icke brydde sig om justitieombudsmannen. Det var således ett av de sämsta tänkbara exemplen. Om Lindhagen icke hade svarat som han gjorde, hade det kanske blivit bara 25 kronors böter, som det i vanliga fall brukar bli för dessa herrar ämbetsmän, som justitieombudsmannen åtalar.

Så var det det, att motionen var originell. Det var ju bra att den åtminstone hade *någon* förtjänst. Jag hade annars trott, att denna motion vore det sämsta opus, som kommit fram här i riksdagen. Men om så skulle vara fallet, må det skyllas på, att vi äro så nya och icke ännu kommit in i formerna. Men då tycker jag, att herr Pettersson som gammal domare skulle ha tagit mera hänsyn till syftet än till innehållet. Det innehålla visst domarereglerna något om att en domare skall göra.

Så säges det, att man skulle bedöma J. O:s åtal efter objektiv måttstock. Här ställde emellertid herr Pettersson upp den sämsta tänkbara, då han i detta sammanhang undersökte, hur mycket understöd justitieombudsmannen har fått av domstolarna. Här visar statistiken, att i många fall har det blivit bakläxa för J. O. Ja, det fattas bara annat. Det är nu en gång så, att vi alla äro »smälänningar inför vår herre», och domarne utgöra väl icke något undantag härifrån. Är det då så onaturligt, om domstolarna, när de skola döma personer av deras egen klass, d. v. s. ämbets- och tjänstemän, döma mot justitieombudsmannen? För mig är det i varje fall fullständigt naturligt, synnerligast, herr Pettersson, som det i de flesta fall brister med justitieombudsmannens bevisning mot dessa herrar.

Så talades det litet om ämbetsresorna. Hur gå dessa till? Jo, justitieombudsmannen kungör av något skäl dels i pressen i förväg, att nu ger sig justitieombudsmannen ut på ämbetsresa, och dels för rådhusrätterna och vederbörande myndigheter, att då och då kommer jag. Jag tillåter mig en fråga, som ligger nära till hands: Om statsrevisorerna skulle börja med den metoden, hade vi då fått fram

Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.
(Forts.)

Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.

(Forts.)

det resultat av deras arbete, som föreligger vid årets riksdag? Vi skola därför icke yttra oss om ämbetsresorna herr Pettersson; och för övrigt, hur lång tid vara de? Det är visst 1 1/2 månad högst, om jag ej misstager mig.

Herr Pettersson slutade med att framställa några frågor till mig vis à vis Sovjetryssland. Jag är mycket glad för var och en, som ägnar intresse åt Ryssland, och då nu också herr Pettersson kommit in på dessa vägar, skall jag stå till tjänst med upplysningar. Herr Pettersson frågade: Finnes i Sovjetryssland någon, som har i uppdrag att hålla ögonen på ämbetsmännen? Ja, herr Pettersson, det finnes en institution — eller den fanns, ty nu är den avskaffad och ersatt med en avdelning i inrikesdepartementet — som man kallar tjeka, och denna har en avdelning som skulle se efter ämbetsmän. Därtill finnes en annan myndighet, nämligen Sovjetrepublikens slutliga revisorer, som icke göra annat, än hålla efter ämbetsmännen. Slutligen finnes möjlighet för vem som helst att till vederbörande myndigheter skicka in klagomål, och om dessa icke upptagas, kan det medföra att den försumlige får samma straff som den anklagade.

Så talade herr Pettersson om, att i Sovjetryssland finnes det många mensjeviker, socialrevolutionärer och anarkister — som komma i fängelse. Jag är fullkomligt övertygad om, att det finnes ingen i det kommunistiska partiet i Ryssland, som icke beklagar, om några av dessa kommit orättvist i fängelse. Och jag vill säga herr Pettersson, att det svenska kommunistiska partiet både i telegram och i skrivelse anhållit om undersökning av saken. Men, herr Pettersson, det finnes också anarkister och socialrevolutionärer, för att nu taga ett fall, som syssla med förfalskning av pengar, som råna banktransporter på öppen gata, begå eller planlägga attentat mot de ledande männen o. s. v. Är det deras försvar herr Pettersson tar? I övrigt vill jag meddela, att alla dessa, som sitta häktade, få sig förelagda fyra alternativ, bl. a. andra att få resa till utlandet, i vilket fall de erhålla respengar till gränsen.

Vidare frågade herr Pettersson, om det finnes överdomstolar i Sovjetryssland. Om några dagar kanske jag är i tillfälle att sticka i hans hand ett arbete om Rysslands domstolsväsen, utarbetat av en av Europas främsta juridiska experter.

Då jag icke vill i onödan taga kammarens tid i anspråk, skall jag sluta med att läsa upp en liten del ur ett brev, som jag tror skall bättre än vi alla tre talat om, visa, hur dåligt bestämt det är med rättssäkerheten för vissa människor. Det är ett brev från en man, som dömts, enligt hans och många andras påstående orättvist, till Svartsjö. Han skildrar bl. a. hur det gick till vid Stockholms rådhusrätt, när han dömdes: »Det olycksöde, som drabbat mig gjorde mig i början så förkrossad, att jag blev alldeles tillintetgjord. Jag kunde heller icke tänka mig, att de skulle döma så hårt. Men hela rättsproceduren gick särdeles summariskt. På 5 minuter var saken utagerad i rätten. Vid mina invändningar fästes intet som helst avseende. Utan det var visst fråga om att på kortast möjliga tid hinna med mesta möjliga antal domar.» Hans om-

döme om denna rättsprocedur är denna: »tid är pengar, och så nästa man».

Herr Pettersson! Det är icke ett ensamt fall detta. Men när dylikt förekommer, undrar jag ändå, om det icke skulle vara lämpligt att se till, att justitieombudsmannen får åläggande att icke förfara fullt så formellt, t. ex. att en klagoskrift skall vara styrkt av vittnen o. s. v., ty många gånger är det omöjligt för en klagande att åstadkomma de begärda vittnena. Justitieombudsmansämbetet måste bli, vad det är avsett att vara, icke en pappersinstitution, som det i stor utsträckning nu är, utan en institution som verkligen på allvar övervakar medborgarnas rättssäkerhet.

Då jag ändrat mitt yrkande till att avse en skrivelse till regeringen i anfördt syfte, hoppas jag, att samtliga de kammarens ledamöter, inklusive herr Pettersson, som anse, icke att komma åt justitieombudsmannen som sådan — det har icke varit mitt syfte herr Venerström — utan att skapa verkligt åliggande för J. O.-ämbetet, att över- och efterse ämbetsmännen och deras sätt att efterleva lagarna.

Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagen
justitie-
ombudsman.
(Forts.)

Herr V e n n e r s t r ö m: Herr talman! Herr Kilbom ville göra gällande, att jag icke påvisat några sakliga felaktigheter i motionen. Men i mitt yttrande påvisade jag, att i alla de punkter, i vilka herr Kilbom kräver ändring i instruktionen, är denna ändring faktiskt redan vidtagen. Herr Kilbom kräver sådana tillägg eller tolkningar till instruktionen, att justitieombudsmannen skulle få vissa skyldigheter, och jag påvisade, liksom även utskottet förut gjort, att redan enligt gällande instruktion justitieombudsmannen har samtliga de skyldigheter och rättigheter, som herr Kilbom ville inregistrera i den nya instruktionen. Jag kan ej förstå annat, än att just denna argumentation lämnar bevis för att i samtliga dessa punkter har herr Kilbom i motionen eller motionären, vem det nu är, gjort sig skyldig till faktiska felaktigheter.

Sedan yttrade herr Kilbom att vi vore egentligen båda två i samma båt. Vi hade båda två tagit tjänst av vissa sakkunniga jurister, när det gällt att skriva en eller annan motion. Jag erkänner, att jag gjort det. Det är många gånger, som jag anlitat sakkunskapen, men jag har icke varit så otacksam mot densamma som herr Kilbom i dag. Herr Kilbom har tagit juridiken i sin tjänst, och så tackar herr Kilbom i sitt anförande genom att säga, att åtminstone alla jurister i lagutskottet äro mindervärdiga medborgare. Jag tycker, att herr Kilbom i stället skulle tacka för, att den juridiska sakkunskapen finnes, och icke smäda densamma på sådant sätt, som han gjort i dagens anförande, ehuru han tagit samma sakkunskap i sin tjänst, då det gällde att utforma motionen.

Så säger herr Kilbom, att han aldrig har talat om en civil justitieombudsman. Då undrar jag, om herr Kilbom läst sin egen motion, i vad den handlar om valet av justitieombudsman. Jag förstår icke, hur man skall läsa svenska, om man icke läser detta så, att det är meningen att taga en justitieombudsman, som antingen är helt civil eller åtminstone till $\frac{3}{4}$ civil. Det står i en sats, att man kan

Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.

(Forts.)

tänka sig att göra en person diskvalificerad som justitieombudsman, därför att han haft statstjänst eller varit ämbetsman, domare eller något sådant. Motionärens tanke är icke främmande för en helt civil justitieombudsman, men sedan säger motionären vidare, att om det kravet är för strängt, skall man ha en sådan justitieombudsman, som icke alltför lång tid varit sysselsatt i statstjänst eller haft statstjänst till sitt egentliga levebröd.

Det vill säga, att herr Kilbom vill ha en sådan J. O., som är i juridiskt hänseende en ren dilettant. Jag ber att få opponera mig mot den tolkning av motionen, som herr Kilbom i det fallet framfört.

Sedan sade herr Kilbom ytterligare, att han, för att underlätta såväl för mig som för herr Pettersson i Södertälje att medverka till en ändring av instruktionen, ville yrka på en mera neutralt avfattad lydelse av skrivelseförslaget med begäran om en revision av instruktionen. Jag vill understryka vad jag förut sagt, att jag ställer mig skeptisk mot tanken på nödvändigheten av en revision av instruktionen. När jag har den bestämda uppfattningen, att det väsentliga är det personliga, det mindre väsentliga är instruktionen, så förefaller det mig självklart, att en skrivelse i ämnet är tämligen likgiltig. Den kommer icke att leda till några som helst fruktbara resultat.

Jag är icke svag för auktoriteter, vare sig civila såsom herr Kilbom eller juridiska. Men jag måste nämna en sådan man som borgmästare Lindhagen. Då frågan om en revision av 1830 års justitieombudsmannainstruktion senast var före, nämligen år 1915, uppträdde bland andra herr Lindhagen, som icke behöver misstänkas för någon som helst juridisk byråkrati eller slentrian eller brist på vilja att gå fattiga rättssökande till mötes, och förklarade, att han icke ansåg någon revision nödvändig, åtminstone ej på de punkter, som av herr Kilbom vidrörts. Ingen av de punkter, vari herr Lindhagen den gången begärde ändring utanför den verkställda revisionen, sammanföll med dem, som herr Kilbom framfört i sin reservation. Det gör att själva grundvalen för herr Kilboms yrkande icke bildar någon framkomlig väg, varför det för mig är omöjligt att ansluta mig till hans hemställan. Men om herr Kilbom till nästa år vill vara så vänlig och komma fram med en bättre formulerad motion, som pekar på verkliga framkomstlinjer, då kan herr Kilbom vara viss om, att jag skall med större böjelse understödja honom, men motionen är nu så formulerad, att den icke kan läggas till grund för en revision av instruktionen.

Herr P e t t e r s s o n i Södertälje: Endast ett kort svar till herr Kilbom. Han ville inbjuda mig att förena mig med honom i en aktion för att åstadkomma ett förtydligande av justitieombudsmannens instruktion. Jag tackar, men jag kan icke antaga anbudet. Den utveckling, jag anser önskvärd i fråga om justitieombudsmannens verksamhet, är redan klart uttalad i instruktionen, där det heter, att »justitieombudsmannen bör förnämligast anmärka och beivra sådana av domare, ämbets- och tjänstemän begångna fel, som synas honom rätningen härröra från egen nytta, vrångvisa, våld eller grov försum-

lighet, eller bereda en allmän osäkerhet för medborgares rättigheter». Instruktionen lägger sålunda redan nu tyngpunkten på det jag anser viktigast i justitieombudsmannens verksamhet, och något förtydligande behövs därför icke.

Herr Kilbom yttrade, att jag tycktes tro, att det här var fråga om en kommunistisk aktion. Det är missförstånd av den ärade tälaren. Tvärtom sökte jag nyss framhålla, att det, såvitt jag förstår, icke finns något fog för en kommunistisk aktion mot den nuvarande justitieombudsmannen, därför att han rätt ofta griper in med åtal eller erinringar, så fort det kan påvisas eller antagas, att kommunistiska medborgars rättigheter blivit kränkta. Jag skulle snarare vara böjd att tro, att motionen avser att vara ett uttryck för hela den brokiga samling av varjehanda klagande, som jag talade om och på vilkas klagomål jag gav några stickprov.

Så meddelade herr Kilbom åtskilligt beträffande förhållandena i Ryssland, som var intressant. Jag ber särskilt få anteckna den dyrbara upplysningen, att det åtminstone *funnits* en myndighet i Ryssland, som särskilt haft till uppgift att hålla tummen på ögat på ämbetsmän och domstolar. Men när herr Kilbom talar om, att bland de häktade oppositionella medborgarna i Ryssland funnos åtskilliga, som begått attentat, brott och rån, och frågar, om det är rånarna jag vill försvara, tycker jag, att herr Kilbom siktar fel, ty jag sade, att jag alls icke ville taga de oppositionella elementen i försvar, samt att jag antog, att de burit sig illa åt. Men vad jag ville framhålla, var att herr Kilbom väl icke kan begära, att det skall vara bättre ställt i vårt land i fråga om medborgares fri- och rättigheter än i Sovjetryssland.

Herr Kilbom bjöd till sist på en ändrad formulering av sitt yrkande, som gick ut på att riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t och anhålla om en utredning i motionens syfte. Just med hänsyn till detta syfte får jag förklara, att jag icke kan ansluta mig till nämnda yrkande.

Herr Kilbom: Jag har redan formulerat mitt yrkande, men skall nu läsa upp det, så att kammarens ledamöter må bli i tillfälle att höra hela dess lydelse. Jag gör icke detta med anledning av vad herrar Vennerström och Pettersson sagt, ty efter de förklaringar, som av dem avgivits, synes det icke vara något vidare bevänt med deras intresse för rättssäkerheten. Med smärta konstaterar jag detta för herr Vennerströms del, men utvecklingen går ju så ibland.

Beträffande Ryssland sade jag, att det funnits en institution, som vakade över ämbetsmännen. Jag tillägger, att då den avskaffades, dess uppgifter överflyttades till inrikesdepartementet.

Mitt förslag lyder alltså så här: Jag hemställer, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av utredning och framläggande av förslag för riksdagen till sådana förtydliganden, tillägg eller ändringar i instruktionen för riksdagens justitieombudsman, att en effektiv övervakning, från justitieombuds-

Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.
(Forts.)

Om
ändringar i
instruktionen
för riksdagens
justitie-
ombudsman.
(Forts.)

mannens sida, av lagars och författningars efterlevande av domare och andra ämbets- och tjänstemän måtte uppnås.

Herr Vennerström: Herr talman! Jag vill inlägga en bestämd protest mot herr Kilboms påstående, att från min sida icke skulle finnas något intresse för rättssäkerheten. Ett sådant uttalande får icke stå oemotsagt. Jag har i riksdagen arbetat för en folkligare rättsskipning, innan herr Kilbom kom in i andra kammaren. Och jag vill säga herr Kilbom, att jag icke talar eller röstar på kommando, icke ens från herr Kilboms sida.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Kilbom under överläggningen senast framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Kilbom, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det av herr Kilbom under överläggningen senast framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 174 ja mot 14 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Om förbud mot
s. k.
»schächtning».

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget första lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om förbud mot s. k. »schächtning».

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 139, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Lithander* hemställt, att riksdagen måtte besluta, att den s. k. schächtningen skulle i allmän lag förbjudas.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Lithander*: Herr talman! Den föreliggande frågan är uteslutande en djurskyddsfråga och jag vill hoppas, att kammaren skall betrakta och behandla den såsom sådan.

Det är nu snart 35 år sedan denna fråga kom upp i samband med en motion vid 1887 års riksdag, d. v. s. yrkandet i nämnda motion var då icke enbart inriktat på ett visst slag av djurplågeri, såsom nu är fallet i min motion, utan avsåg en allmän revision utav vederbörande lagrum. Detta yrkande förnyades sedan år 1909 i en motion, som bifölls av båda kamrarna och som mynnade ut i en skrivelse till Kungl. Maj:t, vari riksdagen begärde att i den blivande lagstiftningen i ämnet hänsyn skulle tagas till de krav, som således i motionsväg blivit framställda och som hade en ännu vidare omfattning än vad nu föreliggande motion åsyftar.

Emellertid har regeringen under de tolv år som sedan dess förflutit ingenting åtgjort i denna sak. Detta har givit mig anledning att, när min uppmärksamhet fästats på denna fråga, gå fram med ett yrkande som avser att råda bot på en punkt, där enligt min och många mening ett upprörande djurplågeri äger rum.

Utskottet konstaterar att 1909 års riksdagsskrivelse synes fortfarande vila i avvaktan på Kungl. Maj:ts avgörande, men säger samtidigt att, enligt vad som upplysts från justitiedepartementet, ämnar man möjligen till nästa års riksdag inkomma med ett förslag till lagstiftning i ämnet. Det har emellertid synt mig, att man icke bör dröja med att råda bot i ett bestämt avseende, därför att det nu är så, att man icke kan taga det hela på en gång. Det är ju så, att därmed åsamkar man verkligen djuren oerhört grymma lidanden, som det här är fråga om att försöka avhjälpa. Jag kan för min del icke se, att utskottet härvidlag har resonerat riktigt, när det hänvisar till den allmänna lagens bestämmelser angående grymhet mot djur och kommer till det resultatet, att vi skola avvakta den i utsikt ställda revisionen av dessa bestämmelser och under tiden begagna oss av nuvarande stadgande angående straff för djurplågeri, vilket stadgande här skulle vara tillämpligt. Det är ju så, att på vissa områden i Tyskland och i Schweiz har man kommit i lagstiftningsväg fram till det mål, som jag här sökt att uppnå, nämligen ett direkt förbud mot denna art av djurplågeri. Man kan icke påstå, att den nuvarande lagstiftningen innebär möjlighet att råda bot på det onda, när det icke gives ett enda fall, där det kan påvisas, att vare sig allmänna åklagaren eller någon annan har ingripit och fått denna lag att fungera härvidlag. Mot det djurplågeri som i motionen påtalas har man, enligt vad jag förvissat mig om, icke i något fall förmått att med stöd av gällande lagstiftning åstadkomma skydd för djuren. Det är också en icke vidare lätt procedur som utskottet härvidlag anvisar: det skall vara stämning, det skall vara vittnen, det skall vara veterinärintyg; en hel lång rad av åtgöranden, som naturligtvis innebära en svårframkomlig väg och i praktiken komma att verka därefter, att — även om man kan lyckas komma till ett resultat i något enstaka fall — man i det stora hela icke kan uträtta något. Då är det väl en lättare väg att gå — förutsatt att man är övertygad om att djurplågeri verkligen här föreligger — att man formulerar lagtexten så, att man träffar just det som vi veta är oriktigt.

Om förbud mot
s. k.
schäktnings-
(Porto.)

Jag har frågat den person som här i Stockholm förestår den här påtalade schäktningen, hur ofta den kunde förekomma. Jo, det är flera tusen sådana fall per år som försiggå, fick jag till svar. I Göteborg försiggår det här anmärkta förfarandet varje måndag och varje torsdag på morgonen. Att detta schäktningsförfarande icke innebär någon bagatell, det torde framgå därav, att redan för nära tjugo år sedan avgav en synnerligen kompetent person, nämligen chefen för Stockholms veterinärinstitut, professor Vennerholm, ett utlåtande, daterat den 15 mars 1903, i vilket han beträffande schäktningen säger, att den »gör ett ohyggligt rått och brutalt intryck; detta har väl aldrig någon kunnat bestrida, och både för djurets och de i slakten deltagandes skull bör den bort. Denna slaktfråga i allmänhet är den största av alla djurskyddsfrågor, den har en sådan oerhörd omfattning, att alla andra synas mig krympa till dvärgar vid sidan av den, och det skulle vara sorgligt, om inte inom vår representation skulle finnas nog blick för dess betydelse, nog mänsklighet och hjärta för djuren för att få den löst enligt humanitetens krav.»

Det är, mina damer och herrar, tjugo år sedan detta skrevs, det är tolv år sedan riksdagen begärde, att det skulle bliva rättelse i ifrågavarande hänseende, men fortfarande har ingenting åtgjorts. Det är då icke att undra på, om enskilda riksdagsmän, sedan uppmärksamheten fästats på saken, gå fram med yrkande i den riktning som jag här gjort i min motion. Men fortfarande mötes man av ett »non possumus», det är ingenting att göra, man nöjer sig med hänvisning till en lagparagraf.

Jag vet icke, om utskottets ärade ledamöter eller om riksdagens ärade ledamöter ha följt med saken eller ha hörsammat min anhållan i motionen att själva genom besök å vederbörande platser förvissa sig om, vad saken egentligen gäller. Det är måhända en och annan som har gjort det, men jag fruktar att utskottets ledamöter icke ha fullt klart för sig, vad det här är fråga om. Jag vet heller icke, huruvida det kan vara en skillnad mellan de besök man gör när man kommer anmäld och när man kommer oanmäld, såsom vid behandling av det föregående ämnet en talare antydde. Här i Stockholm sker schäktning icke på bestämda tider; ingen vet när den skall äga rum. Det är därför förenat med särskilda omständigheter att få närvara, och vederbörande veta alltid om, när besök förväntas. Jag gjorde ett sådant besök i Göteborg en morgon under december månad, och var ej anmäld. Jag kom dit vid början av den tid då det skulle försiggå. Jag frågade, när det skulle ske. Jo, det skall just börja nu, svarades det. Där kom man och ledde in ett stort präktigt djur. Det snördes fast ett rep vid hornen och djuret drogs ned till en ring i marken med ett kraftigt grepp och ett ryck, varigenom djurets huvud pressades ned till marken. När detta skett, så togo de grova rep och slog runt benen, och med ett ryck fällades sedan detta stora djur till marken, fortfarande då bundet vid ringen och med ett rep om hornen. Först när djuret låg där på detta sätt, sammansnört med alla benen — och det var ingen öm-

hjärtenhet i avseende å behandlingen — löstes djurets huvud ifrån ringen i marken, och en av de personer, som deltog i förrättningen, gick efter ett långt järnredskap bestående av en lång stång med två horn krökta åt varje sida, som lades in över djurets horn, och med en stor ring, som sköts upp över mulen. Detta redskap var försett med en tvärrarm av järn och utgjorde alltså en stark hävstång. Då nu djurets huvud var löst från ringen, men fäst i järnredskapet — djuret självt låg fortfarande bundet på marken — vred en kraftig karl djurets huvud så, att dess horn kommo på den plats, som eljest undersidan av huvudet har, och halsen vreds dit hornen sitta. Man såg hur djuret led under behandlingen. När nu detta var gjort och halsen var så spänd som en kraftig karl med hjälp av en järnhävstång kunde åstadkomma, satte man kniven på strupen på djuret, och en av de närvarande tog en skopa för att möta blodflödet, som var så häftigt, att det sprutade.

*Om förbud mot
s. k.
»schäktnings»
(Forts.)*

Det var något så vidrigt att åse allt detta, att jag aldrig i mitt liv varit med om något liknande. En förman kom efteråt fram och frågade vad jag önskade. Han kände då igen mig: »Jaså, det är herr Lithander!» — »Ja, jag ville se, hur den här saken går till.» Då erbjöd han mig att vara närvarande vid nästa procedur. »Nej tack! Jag har sett tillräckligt, hur man går till väga.» Det var en bild, som det är svårt att få utplånad ur sitt sinne.

Jag är övertygad om, att om andra kammaren hade klart för sig vad saken gäller, skulle man icke hänvisa till en djurskyddsparagraf, som aldrig tillämpas i sådana fall, utan då låte man formulera den lagtext, som behöves för att råda bot på ifrågavarande detalj. Man förhölle sig, om man visste, hur saken står, säkerligen inte avvaktande och man ställde då inte på framtiden en reform, som vi väntat på i över 30 år.

Såsom frågan nu ligger, kan ett yrkande om bifall till motionen inte uttryckas annorledes än som ett yrkande om återremiss, för att utskottet må formulera den erforderliga lagtexten.

Jag ber för min del, herr talman, att, utan hänsyn till den utgång saken fått i första kammaren, få göra ett yrkande om återremiss till utskottet.

Herr *Olsson* i Berg instämde häruti.

Herr *Pettersson* i Södertälje: Herr talman, mina damer och herrar! Denna motion hedrar motionärens goda hjärta, som vi alla känna och skatta högt. Men nu är det så, att det goda hjärtats instinkt inte alltid hittar sanningen, och man kan inte alltid använda värmen hos en övertygelse och styrkan av det uttryck, som densamma tager sig, såsom mätare på vederhäftigheten i själva framställningen.

Motionären hyser nu den oförgrifliga övertygelsen, att det slaktsätt, som schäktningen innebär, är ett avskyvärt djurplågeri. Han är förvissad om att djuren därigenom tillfogas »oerhört grymma lidanden», säger han.

Om förbud mot
s. k.
schäktnings-
(Forts.)

Jag vill då för min del säga, att jag inte är alldeles säker, på att motionären har rätt. Ja, jag skulle snarare tro, att det finns mycket, som talar för, att motionären har alldeles orätt — det vore förresten väl, om så vore. Till stöd för mitt antagande, att motionären misstager sig beträffande grymheten i detta förfarande, vill jag nämna, att jag har framför mig två böcker, som innehålla åtskilliga hundratal utlåtanden angående schäktningsmetodens grymhet eller icke grymhet, utfärdade av professorer i fysiologi, anatomi, hygien o. s. v., lärare vid veterinärskolor och åtskilliga praktiska veterinärer, samt att alla dessa utlåtanden — med någon skiftning i uttrycken — gå ut på, att vederbörande alldeles icke anse schäktningsmetoden innebär djurplågeri. Här säger t. ex. en av dem, professor Engelmann, direktör för fysiologiska institutet i Berlin: »Jag är än i dag av den övertygelse, vilken jag uttryckte år 1893, att schäktningen är att föredraga framför andra eljest rekommenderade slaktmetoder, såväl i hygienens som i djurskyddets intresse.» Och professor Bickel vid patologiska institutet i Berlin säger sig inte kunna i schäktningsmetoden se något djurplågeri. Ännu en annan professor yttrar, att intet sätt att slakta djur går alldeles fritt från invändningar, men att av alla de metoder, som förekomma, schäktningsmetoden kan vara att föredraga.

Jag har också hört, att en del av kammarens ledamöter under riksdagens lopp varit ute på slakthuset i Stockholm för att se, huruvida schäktningen innebär djurplågeri. Och åtminstone ett par av dessa har jag sedan talat med, och de ha för mig uttryckt som sin övertygelse, att, så vitt de kunnat finna och förstå, djuren inte förorsakas något svårare lidande genom denna metod.

Utskottet har i varje fall icke velat och icke kunnat taga parti i frågan, huruvida schäktningen innebär djurplågeri eller ej. Utskottet har bara pekat på den lag, som finnes, och sagt motionären: är schäktningen djurplågeri, nåväl, låt åtala den som schäkter, så får domstolen avgöra, om saken är djurplågeri eller ej. Det synes mig, att motionären skulle kunna vara tillfredsställd med denna anvisning.

Herr Lithander säger, att det vore en lättare väg att gå, därest man formulerade en lagtext så, att den träffade det förfarande, man vill komma åt. Ja, däri må motionären ha mycket rätt, men här är inte huvudsaken att begagna den *lättaste* vägen, utan här är det fråga om att träffa den *rätta* vägen. Och den rätta vägen leder väl till, att det är den allmänna strafflagen, vilken, som bekant, helt generellt stadgar straff för djurplågeri, som, vid behov, här bör ingripa. Inte bör man ge sig in på varjehanda försök att i specialfall förklara, att *det* skall bestraffas som djurplågeri, och *det*, och *det*. Detta har åtminstone varit riksdagens mening förr, och jag tror inte, att det är skäl att frångå densamma.

Nu skulle man ju kunna tänka sig, att man, utan att lagstifta på *detta* sätt, genomförde en slaktlag, som särskilt förbjöd allt vad schäktning hette. Gentemot en sådan tanke — om den skulle omfattas av någon — må det vara nog att erinra, att det finnes

också *andra* sätt att slakta, som då skulle komma i betraktande. Det kan väl inte vara motionärens mening att införa en lag, som endast förbjuder det judiska slaktsättet men lämnar andra, bland icke judar förekommande slaktsätt utan reglering.

*Om förbud mot
s. k. schächtning.
(Forts.)*

Herr talman! Jag tror, att vad jag sagt tillräckligt visar, att här föreligger icke någon anledning att såsom motionären menar ingripa och ändra strafflagen. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hedvall: Herr talman, ärade kammarledamöter! Jag vill först som sist betyga, att min sympati helt och hållet är på herr Lithanders sida, i vad hans motion avser att på något sätt förebygga det djurplågeri, som onekligen genom detta slaktsätt, schächtningen, förekommer på en del orter ute i landet. Men då herr Lithander tyckes utgå ifrån, att det endast är den judiska ritualen för slakten, som har detta djurplågeri i släptåg, så måste jag ändå ställa mig undrande och spörjande. Är det ändå inte på det sättet, att det litet varstädes ute i vårt land förekommer »schächtning», trots den upplysning, som man tycker nu borde ha hunnit spridas till de mest avlägsna delar av detsamma. Det synes mig sålunda inte vara fullt riktigt att, som man synes vilja göra, lägga bördan av en anklagelse för förekommande djurplågeri endast på viss sekt, på vissa trosbekännare.

Herr Lithander har talat om, hurusom han i Göteborgs slakthus övervar en slakt, och hur han tyckte sig finna — något som enligt min övertygelse nog kan vara fullt riktigt — att djurplågeri därvid förekom. Jag har haft anledning att just på grund av samma förhållanden — förhållandet vid Göteborgs slakthus — något se på denna sak, och jag har talat härom med personer, som till följd av sitt yrke så gott som varje dag vistas på slakthuset i och för inköp. Jag känner särskilt en person, en kommunalman, som när han blev vald till revisor i slakthusstyrelsen tog som sin första uppgift att söka få bort denna schächtning, dessa rituella slakter i Göteborgs slakthus. Han gick upp till en viss person, som hade med denna sak att skaffa, och förklarade för honom, att om han inte på något annat sätt kunde få bort denna sorts slakt, skulle han i nästa revisionsberättelse väcka anmärkning mot styrelsen. Det gjordes då klart för honom, att om denna slaktform inte skulle tillåtas i Göteborgs slakthus, förhållandena komme att gestalta sig så, att ingenting hindrade, att slakten ägde rum *utanför* kommunen. Den komme då att försiggå under sådana förhållanden, att den kontroll, som dock förekommer i Göteborgs slakthus, och de — jag skulle vilja säga — »förmildrande omständigheter», som ligga däri, att det är *vant* folk, om sköter slakten, inte längre skulle vara tillfinnandes — åtminstone finnes det ingen säkerhet härför. Dessutom torde herr Lithander vid sitt besök i slakthuset, ha inhämtat, att djuren, då de slås omkull, ändå icke hamna på marken utan på en särskild madrass, som kommit dit på vederbörandes initiativ för att minska

Om förbud mot det djurplågeri, som tilläventyrs omkullsläendet av djuren kan föra
s. k. med sig.

»schäktnings».

(Forts.)

Jag vill med dessa ord icke på något sätt förringa värdet av vad herr Lithander sagt eller själva syftet därmed, men jag vill påpeka huru förhållandet verkligen är, åtminstone i Göteborgs slakthus, för att man skall förstå, att man dock vidtagit åtgärder för att förebygga djurplågeri vid den slakt det här gäller. Man skulle ju kunna, om man så vill, säga, att i dessa åtgärder, ligger en bekräftelse på att slakthusstyrelsen anser, att djurplågeri verkligen har förekommit — det lämnar jag därhän. Men jag har velat lämna dessa faktiska upplysningar.

Till slut måste jag säga, att skall något verkligt kunna åstadkommas i det här avseendet, skola vi vinna vad vi verkligen vilja vinna, nämligen att få bort såvitt möjligt djurplågeri vid slakt, så måste en allmän slaktlag komma till stånd, och det är på denna punkt vi enligt min mening böra inrikta våra krav.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Lithander: Herr talman! Den siste ärade talaren anförde, att det var icke endast i de av mig anmärkta fallen, som djurplågeri försigginge. Jag har, herr talman, naturligtvis ingenting emot att, om djurplågeri har förekommit på andra håll, man där beivrar detta, tvärtom är det syftet med mitt yrkande, som icke är begränsat till något visst; men det är därför, att detta slags djurplågeri är ett, som jag bevittnat och som i alla fall försiggår i stor utsträckning inom alla de större städerna: i Stockholm flera tusen fall per år, i Göteborg likadant och likaså i Malmö. Emot detta, som jag faktiskt vet förefinnas, är det, som man givetvis närmast riktar sig; men gärna är jag med på att utvidga området, och det är just vad jag sökt ernå genom att detta skulle bli föremål för en allmän lag, som förbjuder dylikt djurplågeri över hela riket; och härmed bemöter jag också den ärade talarens närmaste anmärkning, då han säger, att om det icke blir tillåtet i Göteborgs slakthus, så kan det ske på andra orter. Nej, det sker icke, om det finnes en allmän lag, som med straff träffar denna uppenbara grymhet, ty något annat är icke detta sätt att gå till väga mot djuren.

Jag hörde en annan invändning, som framställdes mot ett bifall till min motion, nämligen att det skulle bli svårigheter för renslakten uppe i Lappland. Det är möjligt, jag känner icke under vilka förhållanden den försiggår. Det är möjligt, att det är svårt att formulera en lag, som i det fallet täcker allt som bör tackas, men säkert är, åtminstone har jag den uppfattningen, att, om ett nomadiserande folk som våra lappar icke lyckats tillgodogöra sig civilisationens rön och komma på en hög ståndpunkt i alla avseenden, må vi beklaga detta förhållande och söka bättra det; men det får icke vara ett hinder för en i övrigt högt stående civilisation att göra sig gällande, ty inom samhällen, där man vårdar sig om allting, får man på grund av ett sådant skäl icke undvika att i föreliggande fråga ta steget fullt ut.

Den ärade talaren nämnde också om att i Göteborg förefinnes denna madrassering, som vi hörde talas om i Stockholm. Jag vågar icke bestämt påstå, att den icke finnes, men jag vågar bestämt påstå, att jag icke såg till den trots mycken skarp uppmärksamhet, och jag betvivlar, att den fanns. Jag kom som nämnt oanmäld kl. $\frac{1}{2}$ 8 en vintermorgon i mörkret — och i varje fall, även om sådan madrassering finns, så förmildras därigenom icke det intryck, som man i övrigt fick av det hela, nämligen att det var ett upprörande djurplågeri.

*Om förbud mot
a. k.
schäktinge.
(Forts.)*

Utskottets ärade ordförande anförde, att han hade en hel samling intyg från framstående veterinärer om att detta icke är något djurplågeri. Jag betvivlar icke, att vetenskapen med alla sina undersökningar över hjärtats, hjärnans och ögonens funktioner anser sig kunna konstatera, att efter så och så många sekunder har känseln flytt från djuret, och om livet är utsläckt eller icke. Men det må vara hur många intyg som helst; den, som sett denna skälvande djurkropp några minuter efter snittet, den tar icke något intyg för gott om att känseln och livet äro borta. Det är ett sådan upprörande skådespel, att det kan icke avfärdas ens med en vetenskaplig förklaring; den rent humanitära känslan bjuder oss gå den väg, som vi i det fallet måste anse vara den riktiga.

Jag skall ta fasta på den maning, som utskottets ärade ordförande gjorde, nämligen att är detta djurplågeri, så bör det åtalas. Jag vill ta fasta på det ordet, och jag vill från denna plats be att *till landets djurskyddsföreningar få föra den maningen vidare* och anhåller, att de var och en på sin ort ville följa denna sak, att *de ville låta bevittna, vad som försiggår vid schäktingen och med juridisk hjälp bringa det under vederbörande domstol, alltså uttaga en stämning* för att få prejudikat och dom fälld på olika orter, allt för att söka ernå den enda lösning, som för närvarande kan nås. Men jag vill livligt hoppas, att redan den debatt, som vi i dag fört här skall påskynda Kungl. Maj:ts, så att den enda reform, som i alla fall kan lösa frågan och lösa den fullständigt icke framflyttas till en oviss framtid, utan att vi med säkerhet till nästa års riksdag kunna motse det lagförslag, som vi nu väntat på i över 12 år sedan riksdagen skrev.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till yrkandet om ärendets återremitterande till utskottet för ny behandling; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Herr statsrådet *Hansson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 105, angående försäljning av Älvsborgs regementes förutvarande mötesplats Fristads hed;

nr 106, angående pensionering av två f. d. befattningshavare i marinens reserv;

nr 107, angående pension å allmänna indragningsstaten åt kvinnliga daglönarna G. C. H. Ljunglöf och I. W. Svensson; och nr 130, angående understöd till efterlevande till sadelmakaren K. J. O. Gustafsson.

Nämnda propositioner bordlades.

§ 11.

Föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av de till Flyinge hingstdepå anslagna hagvaktarboställena litt. b eller Räfthagen och litt. d eller Damstorp i Malmöhus län;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot utsläppande av bagge å samfällid betesmark;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av mark mellan kronan och aktiebolaget Västergötlands förenade kalkindustrier; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av brist vid professorn N. H. Nilsson-Ehles institution för äfttighetsforskning.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Ang. villkor
för inträde vid
tandläkare-
institutet m.m.

Vidare förekom till behandling andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t dels angående ändring i villkoren för inträde vid tandläkareinstitutet, dels angående emottagande vid tandläkareinstitutet av större antal elever, dels angående anställande av provinsialtandläkare.

I tre inom andra kammaren väckta och till dess andra tillfälliga utskott hänvisade motioner hade herr *Jonsson* i Hökhult *m. fl.* föreslagit,

i motionen nr 171, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida icke avlagd realskoleexamen skulle kunna berättiga till inträde vid tandläkareinstitutet, samt vidtaga av utredningen föranledda åtgärder;

i motionen nr 172, att riksdagen ville besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, efter verkställd utredning, vidtaga åtgärder för att vid tandläkareinstitutet ett större antal studerande för utbildning i tandläkareyrket skulle kunna mottagas än hittills varit fallet; och

i motionen nr 173, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, efter verkställd ut-

redning, för riksdagen framlägga förslag till inrättande av provin-
sialtandläkaredistrikt och anställande av provinsialtandläkare samt
även förslag till arvodestaxa att lända till efter rättelse för sådana
tandläkare.

*Ang. villkor
för inträde vid
tandläkare-
institutet m.m.*

(Forts.)

Utskottets hemställan innefattade, att samtliga ovanberörda mo-
tioner icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr J o n s o n i Hökhult: Herr talman! Jag skall be att
få säga några ord i denna fråga.

För det första säger utskottet, att »utskottet delar i allo motio-
närernas åsikt om den stora betydelsen av en god tandvård för vårt
folk i dess helhet och ansluter sig även i princip till den uppfatt-
ningen, att synnerlig uppmärksamhet bör från statsmakternas sida
ägnas åt denna gren av folkhygien. Utskottet inser även, att
tandläkarkåren ännu på långt när icke är tillräckligt talrik för att
motsvara det härför erforderliga behovet. Likaså är utskottet ense
med motionärerna däri, att en tandvård, som rationellt skall tillfreds-
ställa kravet på en god dylik för de bredare lagren av vårt folk,
måste göras så billig som möjligt.» Det gläder mig i alla fall, att
utskottet har uttalat dessa orden, att de äro ense med motionärerna
därutinnan.

Jag skall be att få redogöra litet för orsaken till, att denna
motion har framkommit. Den som lever ute på landsbygden, där
inga tandläkare finnas, märker nog samt, vilken nöd och vilka svår-
igheter allmänheten har att dragas med på grund av dåliga tänder
och på grund därav, att inga tandläkare finnas att tillgå eller att,
där så är fallet, tandläkarna ta så hög betalning, att personer, som
ha små inkomster, icke kunna anlita dessa tandläkare och vända
sig till dem. Vilka följder det har, att befolkningen ej får eller
kan få den tandvård, som den borde ha och önskar, kan var och en
förstå. Olägenheterna därav äro både många och stora. En mycket
framstående läkare har uttalat sig om det förhållandet. Jag syf-
tar då på Jönköpings läns landstings läkare å sanatoriet vid Eksjö,
vilken vid ett tillfälle uttalat, att orsaken till att så många personer
vårdas för sjukdomar på våra sjukstugor, lasarett och sanatorier, är
just dåliga tänder; de ha icke fått den tandvård, som de behöft.

Jag nämnde nyss, att på grund därav, att tandläkarna fordra så
höga arvoden, ha de flesta icke tillfälle eller råd att söka läkare.
Jag skall be att i det fallet få läsa upp ett brev, som jag fått från
en industriidkare nere ifrån våra orter, där det heter: »Med stort
intresse ha vi sett i tidningarna, att ni väckt motion i riksdagen
angående tandläkarnas utbildning och om inrättande av distrikts-
tandläkare, och vi bedja eder söka verka för att eder motion må
gå igenom, ty bland alla orättfärdigheter, som begås mot den fatti-
gare befolkningen, intager denna fråga en framstående plats. Ty
om en fattig arbetare får tandvärk och nödgas resa till tandläkare
för att få en tand utdragen, så går det först åt pengar till biljetten,

Ang. villkor
för inträde vid
tandläkare-
institutet m.m.
(Forts.)

och dessutom tager tandläkaren, om han är som billigast, mer än en arbetare kan förtjäna i allra bästa fall på en hel dag, och så är det en dag, som åtgår för stadsresan. Att låta laga tänderna på sina barn kan som det nu är aldrig komma i fråga, enär tandläkaren för en s. k. plombering, vilken kräver en tid av låt oss säga $\frac{3}{4}$ timme, fordrar en betalning av 10 å 12 kronor. Så var t. ex. en flicka hos tandläkaren 4 gånger, över huvud taget 1 timma varje gång, summa 4 timmar; härför fick hon betala 140, säger etthundrafyrtio kronor. Följden blir ju den, att tänderna måste få vara hos den fattigare befolkningen, och folkhälsan blir därefter. Vore det därför möjligt få det ordnat så som t. ex. med provinsialtandläkare och en skälig taxa bestämdes, vore det mycket vunnet.»

Det är doktor Tretow, som på detta sätt yttrat sig. Han säger, att en tandläkare, trots sin betydligt kortare arbetstid, för sitt mycket mindre ansvarsfulla arbete beräknar en ersättning, som är tre gånger så hög som stadsläkarens och fem gånger så hög som landsläkarens taxa. Under sådana förhållanden är det ju, som jag förut nämnde, inte gärna möjligt för den fattigare befolkningen att resa in till städerna och sköta sina tänder för de arvoden, som tandläkarna fordra.

»Vad beträffar motionernas förslag om anskaffande av billigare tandvård genom att minska fordringarna för tandläkarnas förutbildning (realskoleexamen i stället för studentexamen) i hopp att därmed minska kostnaden för deras tandläkareutbildning, så kan utskottet», heter det i utlåtandet, »icke dela åsikten om lämpligheten för vårt folk av en dylik åtgärd.» Utskottet vill alltså icke vara med om, att de blivande tandläkarna skulle få dispens från nuvarande kompetensvillkor, och ej heller, att det i lagen bestämmes, att realskoleexamen berättigar till inträde vid tandläkareinstitutet. Motionärerna ha heller aldrig tänkt sig, att de blivande tandläkarna icke skulle äga den utbildning, som deras yrke erfordrade och som de givetvis böra förvärva vid tandläkarinstitutet, utan endast att fordringarna för inträde vid detta institut skulle kunna minskas.

Jag skall be att i detta sammanhang få redogöra för, hur det är ordnat med denna utbildning i en del andra länder. I Danmark, Frankrike och Förenta staterna är i allmänhet realskoleexamen eller därmed jämförliga förkunskaper tillräckliga för inträde vid de odontologiska läroanstalterna. I Storbritannien äro, enligt lag av den 28 juli 1921, som träder i kraft 12 månader därefter, fordringarna för att vinna inträde vid någon »Dental School» — motsvarande vårt tandläkarinstitut — följande: I. Minimiålder 16 år; II. Godkänd prövning i följande bokliga kunskaper: 1) Engelska: grammatik, skriftliga uppsatser, engelsk historia och geografi; 2) Latin: grammatik, översättning från latin till engelska och tvärtom; 3) Matematik: aritmetik, algebra, inklusive enklare problem samt Euklides elementa; 4) Grekiska eller ett modernt språk.

Kursen är treårig, oberäknat ett års praktik hos någon praktiserande tandläkare.

Om vi jämföra ovanstående fordringar i vad de avse de bokliga

kunskaperna, med dem, som fordras för avläggande av realskoleexamen här i landet, finna vi, att de något så när motsvara varandra. För inträde i en engelsk »Dental School» fordras ju kunskaper i latin och grekiska — eventuellt ett modernt språk i stället för grekiska — men i vår realskoleexamen fordras däremot kunskaper i tre moderna språk, franska språket dock valfritt. För avläggande av realskoleexamen fordras ju dessutom prov i åtskilliga andra ämnen än de härovan nämnda, exempelvis i biologi, ett ämne, som man ju tycker just borde tillhöra utbildningen för ifrågavarande yrke. Om härjämte toges i betraktande, att England är ett av de land där tandläkarekonsten lär stå högst både i tekniskt och tandkirurgiskt avseende, för att nu icke tala om Englands stora tandindustri, vartill de engelska tandläkarna givetvis lämnat uppslaget, borde det väl icke finnas någon anledning, varför ej detta land i berörda fråga skulle kunna tjäna som mönster för oss.

Ja, jag vill ännu en gång uttala den meningen, att då så många andra länder, bland dem Storbritannien, där tandläkarekonsten står så högt, nöja sig med betydligt lägre kompetensvillkor för de blivande tandläkarna än vi, så borde vi också kunna sänka fordringarna på kunskaper för inträde vid tandläkarinstitutet, så att vi härigenom kunde få flera tandläkare i landet. Vårt folk lider brist på tandläkare ute på landsbygden. Det är helt enkelt upprörande att veta, att en stor del av befolkningen på grund av denna tandläkarebrist nödgas, för att få sina tänder skötta, vända sig till allehanda företagsamma personer, som sakna utbildning i tandläkareyrket. Jag säger ännu en gång, att det är upprörande, att det skall behöva vara på det sättet, och jag tycker det borde ligga statsmakterna om hjärtat att i detta avseende göra vad göras kan, så att vi må få flera tandläkare i landet och en billigare tandvård.

Jag skulle visserligen vilja säga litet mer, men skall kanske inte upptaga kammarens tid längre, då jag hörde, att talmannen hade litet bråttom.

Det är dock ännu en punkt i utskottets utlåtande, där jag borde komma med ett bemötande. Det heter på sidan 2: »Utskottet vill i detta sammanhang uttala sin mening, att frågan om tandvårdskostnadernas förbilligande lämpligen torde böra lösas efter nu antydda riktlinjer, under det inrättandet av provinsialtandläkare med arvdestaxa enligt motionärernas förslag knappast torde vara praktiskt utförbart.»

Det förvånar mig, att utskottet kunnat uttala dessa ord om att det skulle vara alldeles utförbart att inrätta provinsialtandläkare. Vi ha ju provinsialläkaredistrikt, vi ha barnmorskedistrikt, och vi ha sjukvårdsdistrikt. Varför skulle vi då icke kunna inrätta även provinsialtandläkaredistrikt? Jag skulle kunna draga fram åtskilliga exempel på andra distrikt, som vi ha i detta land, men som icke hava med sjukvården att göra. Jag tror, att det skulle vara av värde för vårt folk och ägnat att bidra till ökad hälsa och kraft, om vi hade tillräckligt med tandläkare, som stode folket

*Ang. villkor
för inträde vid
tandläkare-
institutet m.m.*
(Forts.)

Ang. villkor
för inträde vid
tandläkare-
institutet m.m.
(Forts.)

till buds mot rimliga arvoden. Jag anser, som sagt, att detta skulle bli till gagn för hela folket.

Under åberopande av de få ord, jag nu uttalat i denna sak, skall jag be att få yrka bifall till vad motionärerna hemställt i motionerna nr 171 och 172.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Lovén: Herr talman, mina damer och herrar! Mot de avslagsyrkanden, vartill utskottet kommit, har jag ingen erinran att göra, så mycket mindre som jag har mig bekant, att frågan till nästa år kommer att föreläggas riksdagen i hela dess vidd i och för definitivt beslut. Jag anser det dock oriktigt, att utskottet gjort denna förhandsmotivering i rak motsats till vad vederbörande utskott yttrat i samma fråga år 1920. Sistnämnda utskott uttalade sig mera välvilligt om möjligheterna för åstadkommande av en bättre och billigare tandvård för vårt folk.

I början av motiveringen till det nu föreliggande utlåtandet säger utskottet, att för att det skall kunna bli en rationell tandvård för folket i vårt land, måste denna göras *så billig* som möjlig. Men går man vidare i utlåtandet, finner man av den nog så långa motiveringen, att utskottet icke vill vara med om att göra denna tandvård så billig som möjlig. Man håller alltså fast vid denna kinesiska mur med studentexamen och fullständig tandläkarexamen, för att folk skall få syssla med behandling av sjuka och dåliga tänder. Det är ett konstaterat faktum, att det råder brist på tandläkare i vårt land. På landsbygden finnes det enligt uppgift en tandläkare på 67,000 invånare och i städerna en på 3,200. Man kan ju förstå, hur tandvården under sådana förhållanden skall bli utförd och varför vårt folk har så dåliga tänder. Hela detta missförhållande bottnar i den omständigheten, att det är för dyrt för folk att låta vårda sina tänder.

I Dagens Nyheter klagar en insändare någon dag i december 1921, att han för att få en tand lagad hos en i denna stad boende tandläkare, fått betala ett arvode så högt, att insändaren beräknar tandläkarens förtjänst på denna enda behandling uppgår till icke mindre än 80 kronor i timmen. Då han därjämte tillägger, att mycket skickliga vanliga läkare endast kunna förtjäna upp till 30 kronor i timmen, så förstår man vart det pekar hän, särskilt för de mindre bemedlade, om kostnaderna för tandvården skola beräknas efter en inkomst för tandläkaren av 80 kronor i timmen. Skall detta kineseri i vetenskapens namn få fortsätta, så blir det i framtiden bara mycket värre. En framstående provinsialläkare, doktor Högberg, säger, att ofta, när han hänvisar sina patienter till tandläkare, får han det svaret, att man icke vågar gå dit, ty man har icke råd att kosta på sig deras behandling.

Om vi alltså fasthålla vid att alla dessa, som syssla med tandvård, ovillkorligen måste stå på en hög vetenskaplig nivå, kom-

mer detta att fortfarande betyda dåliga tänder för stora delar av vårt folk. Ingen lär väl vilja förneka, att icke verkliga sjukdomar i tänderna, t. ex. i käkarna eller i nerverna böra skötas av examinerade tandläkare, men enklare plomberingar, reparationer och insättning av löständer kunna mycket väl utföras av dentister utan vare sig studentexamen eller den högre utbildning, som nu är föreskriven för tandläkare.

Häremot invändes nu från tandläkarhåll, att en dylik tandvård vore undermålig. För min del finner jag dock, att det är bra mycket bättre med någon tandvård, om än i vissa fall undermålig, än med ingen tandvård alls. Jag tycker nästan det verkar medeltid, detta kineseri, som förbjuder en person, vilken kanske i många år sysslat med tandvård på en tandläkares mottagningsrum, att i sin bostad laga en tand. Gör han detta, blir han ögonblickligen åtalad och dömd till 500 kronors böter.

Den fullt utbildade läkaren är mängen gång fullt kompetent att utföra massagebehandling, men hur många läkare utföra själva denna del av sjukdomsbehandlingen? I regel hänvisar väl läkaren en patient, som behöver massage, till en utbildad massör, och härigenom blir denna del av läkarvården så mycket billigare, än den eljest skulle bli. Skulle alla läkare även utföra massagebehandlingen, skulle man snart få se, hur dyr denna massage skulle bli.

Kunde man nu icke tänka sig, att en tandläkare behandlade verkliga sjukdomar i tänderna, men överlämnade fyllningar och dylika enklare saker att utföras av därtill fullt kvalificerade dentister, som mycket väl skulle kunna sköta den saken.

Då utskottet säger, att alla sakkunniga myndigheter uttalat sig mot sänkning av nu gällande fordringar för att få praktisera som tandläkare, är detta påstående icke riktigt. En mängd läkare hava uttalat sig för en dylik sänkning och mot de sakkunnigas betänkande i denna del. Sålunda har en framstående tandläkare, Alfred Lundström, avgivit en diger reservation, där han fullständigt nedgör de sakkunnigas utlåtande på denna punkt.

En barnmorska utan studentexamen och med två års utbildning på sin höjd får ibland ensam svara för två människors liv, men för att laga sjuka tänder begär man fortfarande studentexamen.

Jag tycker, att det är på tiden, att man ser litet mera praktiskt och litet mindre vetenskapligt på dessa frågor om huruvida vi skola få en bättre tandvård i vårt land. Man må gärna underkasta dessa dentister, eller vad de kallas, en grundlig prövning och även en examen, men därutöver kan jag inte inse, att det behöver resas några kinesiska murar eller att tandläkarna skola ha fullständigt monopol på att göra den enklaste lagning av en söndrig tand, vilket kan skötas fullkomligt lika bra av praktiskt folk, som varken har tid eller lust att syssla med studentexamen.

Jag har mig, som sagt, bekant, att hela frågan till nästa riksdag kommer på kammarens bord, och jag tycker, att det under sådana förhållanden är oriktigt av utskottet att göra en sådan förhandsmotivering, som det här skrivna och vilken för resten delvis motsäger

Ang. villkor
för inträde vid
tandläkare-
institutet m.m.
(Forts.)

sig själv, så mycket mer som vederbörande utskott år 1920, då frågan också var uppe, intog en betydligt medgörligare ståndpunkt och skrev en motivering i helt annan anda.

Jag finner mig därför, herr talman, föranlåten att yrka bifall till utskottets kläm men avslag på dess motivering.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr E urén: Herr talman, mina damer och herrar! Jag är den förste att erkänna de goda och samhällsnyttiga motiv, som ligga till grund för denna motion. Dock när det nyss sades, att utskottet i sitt avstyrkande utlåtande motsagt sig självt, måste jag redan från början säga, att den ärade talare, som yttrade detta, icke lämnat något som helst bevis för sitt påståande; jag skall senare återkomma till hans yttrande. Nu vill jag endast påpeka, att utskottet åberopat åtskilliga utredningar, som redan föreligga, och att detta är skälet till att utskottet självt icke har kunnat förorda någon ytterligare utredning. Det är nog så, som herr Olsson i Kulenbergstorp sade här om dagen, att utredningar icke äro moderna för tillfället, och jag vill tillägga, att de icke heller äro så värst populära. Allra minst kan väl en utredning vara populär, då den är onödig, därför att riksdagen själv förut begärt en sådan, och denna kommit till stånd fastän frågan härom ännu icke blivit behandlad av regeringen eller något förslag framlagt för riksdagen. I ett sådant fall kan ju begäran om en ny utredning icke vara berättigad.

Vad nu beträffar de skäl, som tala för, att vi icke skola försämbra tandläkarkårens utbildning, när vi vilja göra tandläkarvård tillgänglig för den mindre bemedlade allmänheten och särskilt för folkskolorna, tycker jag verkligen att utskottet har motiverat detta tydligt nog. Tandläkarkonsten är icke längre endast ett hantverk, såsom den betraktades i sin första början, utan den måste såväl som läkar-konsten i allmänhet grunda sig på kunskaper i fysik, kemi, anatomi, fysiologi och patologi. Den är icke längre endast en konst att laga tänder och sätta in nya, såsom man fordom trodde, utan den har till uppgift att konservera hela grundlaget för tandbildningen, att reglera oriktigt framkomna tänder samt att skydda och bevara tänderna, så att man om möjligt icke skall behöva några dyrbara lagningar och insättningar av konstgjorda tänder. Det är detta, som hela tandläkar-konsten numera går ut på, och det är för det ändamålet, som de grundliga kunskaperna måste finnas.

Då herr Jonsson i Hökhult här åberopade England, vill jag säga, att det i England ända tills på allra sista tiden varken för tillträde till läkare- eller än mindre till tandläkaryrket krävts någon högre examen. De förhållanden, som rått i England, ha ansetts helt enkelt odrägliga, och den sist antagna lagen — vars utkast jag har liggande i min pulpet — avser att införa vissa restriktioner, där det förut egentligen icke funnits några alls. Man har sålunda först nu satt upp några större kunskapsfordringar såsom förutsättning för

tandläkarutbildningen. Vi äro lika långt före England med avseende på den vanliga läkarutbildningen som med avseende på tandläkarnes, och jag kan icke finna något som helst skäl varför icke, då man ansett, att den vanliga läkarutbildningen hos oss kan göras grundligare än i England, även tandläkarutbildningen hädanefter bör fortfara att vara så. Man glömmer också bort, att eleverna i dessa stora kulturländer icke behöva studera t. ex. svenska, såsom vi svenskar måste studera engelska. En tandläkarkandidat, som skall studera och följa med sitt ämne, måste vara hemma i de tre stora kulturspråken, och om han icke får lära sig dessa, innan han börjar vid tandläkarinstitutet, måste han göra det sedan. Och då vinner han ju varken tid eller någon verklig minskning i utgifterna om studentexamen ersättes av realskoledito för inträde till tandläkarinstitutet. Även i Danmark äro nu starka krafter i rörelse för att höja förutsättningarna för tandläkarutbildningen. På samma sätt är det i de andra stora kulturländerna.

*Ang. milkor
för inträde vid
tandläkare-
institutet m.m.
(Forts.)*

Herr Lovén har talat för utbildning av en sorts lägre tandläkare. Den frågan har icke upptagits av motionärerna, och därför har utskottet icke haft anledning att befatta sig med den. Jag vill dock nämna, att jag tycker, att det vore en synnerligen tråkig utväg, om våra bredare folklager, när de äntligen få sin tandläkarvård, skulle få den sämre än de klasser, som hittills haft råd att skaffa sig sådan. Det finnes, så vitt jag kan förstå, icke heller någon anledning att göra tandläkarvården sämre och mindre kvalificerad, därför att man vill göra den billigare. Det finnes i detta fall, såsom utskottet antytt, andra och bättre sätt, för vilka redogjorts både i det stora kommittébetänkande, som är inlämnat till regeringen, och i det utlåtande och förslag angående en tandläkarhögskola, som av särskilda sakkunniga inom ecklesiastikdepartementet blivit utarbetat. I utskottets motivering omnämnes, vad som måste vara begynnelsen till all effektiv tandvård för vårt folk: införande av tandvård i våra skolor genom skoltandkliniker. Utan att vi börja med våra barn kunna vi aldrig tänka oss, att någon rationell tandvård kan komma till stånd, d. v. s. en tandvård, som skall bevara folkets tänder, och det är väl det, som är meningen. Om den saken tror jag icke, att jag behöver orda så mycket, ty det bör väl för var och en vara klart, att tandvården skall börja senast i skolorna och att inrättande av skolpolikliniker och folkpolikliniker måste vara det enda sätt, på vilket man kan få en verkligt billig tandvård.

När utskottet sagt, att motionen om provinsialtandläkare knappast torde vara praktiskt utförbar, så är kanske uttrycket icke så väl funnet, men utskottet menar, att det åsyftade ändamålet icke därigenom kan vinnas. En provinsialtandläkare kan icke vara verksam på samma sätt som en vanlig provinsialläkare. En tandläkare kan man ju icke skicka efter, då man får ont i en tand, på samma sätt som man nu skickar efter en provinsialläkare. Hur högt man än skulle avlöna provinsialtandläkaren, kan man väl icke begära, att han med sina maskiner och utensilier mot rimlig ersättning kan

Ang. villkor
för inträde vid
tandläkare-
institutet m. m.
(Forts.)

resa ut till landsbygden. Nej, det blir naturligtvis så, att folket reser till tandläkaren och icke tvärt om.

Det finnes som nyss nämnts en annan utväg att göra tandvården billig, som utskottet även påpekat, nämligen inrättande av polikliniker. Sådana torde redan finnas i de stora städerna, och ingenting hindrar, att samma förfarande användes för att ordna tandvården även på landet. Dessa skulle då inrättas i vissa centra på landsbygden och kostnadsfri tandvård härigenom lämnas åt dem, som därav äro i behov.

Frågan om s. k. dentister har, som sagt, icke varit föremål för utskottets behandling, men utskottet har ändå i sitt utlåtande tangerat ett sätt, på vilket man, utan att använda sig av otillräckligt utbildade tandläkare, kan få tillräcklig hjälp åt den verkligt utbildade tandläkaren, för att han skall kunna lämna billig vård på en poliklinik. Detta skulle ske genom utbildning av en kår av *tandsköterskor*. Förslaget härom är ursprungligen framställt av professor Jundell. Jag hade väntat, att motionärerna skulle åberopa professor Jundell här uti debatten. Ty han har mycket starkt framhållit, att en stor del av tandvårdsarbetet kan utföras av i avseende på utbildningen mindervärdiga krafter, men detta dock endast under en förutsättning, och den är, att detta arbete utföres under tillsyn och ansvar av en fullt utbildad tandläkare. En tandläkare med tillräckligt antal tekniska biträden och tandsköterskor skulle på det viset kunna under ett år sköta tusentals patienter. Men att släppa tandvården med allt vad därtill hörer i händerna på sådana personer, som inte ha de erforderliga anatomiska, fysiologiska och patologiska kunskaperna, det vore ju att fullkomligt släppa den vind för våg. Ty hur skulle man kunna begära, att en person, som inte har de nödiga förutsättningarna, skall kunna avgöra, när han skall upphöra med behandlingen och när han skall lämna patienten ifrån sig till behörig tandläkare. Dagligdags förekomma här i Stockholm exempel på, hur sådana patienter, som blivit skötta av dylika inkompetenta tandläkare, ha fått underkasta sig svåra, plågsamma och dyrbara åtgärder, när de sedermera likväl nödgats anlita sakkunnig vård. Jag anser för min del, att det är en missriktad demokratisk åskådning, om man vill för folket i sin helhet skapa en dylik sämre vård, då det faktiskt fins åtgärder, genom vilka man kan få en så sakkunnig vård som det överhuvud är möjligt.

De »dentister», om vilka professor Jundell talar, skulle sålunda enligt hans åsikt vara kvinnor och ha en viss utbildning, gärna under tandläkarinstitutets ledning. Men de skulle inte äga rätt att på eget ansvar bestämma över behandlingen. Även vid den enklaste fyllning av ett hål i en tand kan man aldrig vara säker, att man inte kommer åt tandens ömtåliga inre och att detta kan bli infekterat. En person, som inte alls känner till lagarna för detta ömtåliga inres behandling, bör icke plötsligt ställas inför möjligheten att sköta detta, så att patienten lider direkt skada. Det kan visserligen sägas, att detta på sin höjd har den följden, att patienten mister en tand. Men då vi kommit så långt, att tandvården börjar hos skol-

barnen och helst dessförinnan, då ha vi också kommit därhän, att vi inse, att varje tand är dyrbar att behålla så länge som möjligt. För min del tror jag att tandvården i samband med tandpolikliniker i skolorna bör och skall understödjas av lärarna själva, och ifrån skolan skall en mission komma hemmen till del, så att tandvården börjar på ett ännu långt tidigare stadium, än då barnen komma i skolan. En så enkel åtgärd att konservera tänderna, som att man rengör och sköljer munnen efter varje måltid, måste vi tyvärr säga vara någonting för stora massor av vårt folk ännu fullständigt okänt. (Inom parentes vill jag säga, att en lika enkel åtgärd, som att tvätta händerna före varje måltid, och som gör, att vi läkare i så väsentlig grad skydda oss mot smittosamma sjukdomar, är en sak, som knappt förekommer bland den stora allmänheten.) Med sådana enkla åtgärder skall man börja, och i detta fall skall man börja med småbarnens tänder, och med skoltandkliniker. Allt annat i tandvården kan sägas vara oväsentligt gentemot detta. Folk får härigenom utsikt att behålla sina tänder, och då får man också utsikt att i långt mindre grad än nu är fallet behöva anlita tandläkare för erhållande av konstgjorda tänder, vilket väl är det dyrbaraste.

Jag vill till slut en liten smula gå in på frågan om tandläkarnas höga priser. Föreställningen om dessa är otivelaktigt hos en stor del av kammarens ledamöter överdriven, denna föreställning, att det tas så oerhört mycket betalt. Vi skola besinna, att tandläkarna utgöra en kår, som inte har den ringaste avlöning. De få bekosta relativt dyra studier, och de måste skaffa en mycket dyrbar uppsättning. Att kunna hantera denna dyrbara uppsättning fordrar, redan det, betydliga och grundliga studier. Vidare är deras yrke mycket ansträngande, ett yrke, som förkortar livslängden. Om herrarna tänka efter, så skola herrarna finna, att det icke finns många åldringar bland tandläkarna. De flesta gå bort i medelåldern eller kort därefter. De skola således samla sig ett litet kapital, som, om de likväl få uppleva högre ålder, skall motsvara ämbetsmannens pension och trygga familjen. Under sådana förhållanden och om herrarna jämföra tandläkarnas inkomster i gemen med andra motsvarande yrkesutövare, så torde ni finna, att de nog inte äro så svindlande höga, som här framhålits. Det är visserligen sant, att vissa berömda och skickliga tandläkare i de stora städerna förtjäna mycket stora summor, och det göra ju också vissa läkare i ropet. Men detta kan icke tagas till intäkt för, att tandläkare i allmänhet skulle ha så grova inkomster, eller i varje fall oskäligen. Man kan icke heller rättvist beräkna läkararvoden efter timme. Om jag t. ex. på en halvtimme gör en operation, som räddar en människas liv och som fordrar hela den konst, jag genom studier och erfarenhet förvärvat, så vore det väl orimligt, om jag för detta skulle få betalt efter timme. Jag kan en annan gång få hålla på tre timmar med att få i ordning en patient, som icke alls fordrar så ingående kunskaper. Skulle man i båda dessa fall beräkna arvode efter timme? Det vore, som sagt, rent orimligt. I analogi härmed bör också tandläkarens arvode utgå efter kunskap och skicklighet, inte efter tid. Eljest skulle det

Ang. villkor
för inträde vid
tandläkare-
institutet m.m.

(Forts.)

Ang. villkor
för inträde vid
tandläkare-
institutet m.m.

(Forts.)

ju leda till den konsekvensen, att den fumlige eller mindre skicklige tandläkaren, som håller på lång tid med ett arbete, skulle få mera betalt än den skicklige, som gör det på kort tid.

Ja, jag vill till sist ytterligare understryka, att om man tänker på, hur tandläkarkonsten såg ut för 40 å 50 år sedan, vilket jag själv kan minnas, så måste man säga, att då voro tandläkarna verkligen endast hantverkare, som så att säga på Guds försyn lagade tänder. Om vi nu skulle släppa de biträden, som lärt sig att göra de rent tekniska arbeten, som tandläkarna utföra, till att även bedöma indikationerna för ingrepp och vård, då vore väl snarare detta att gå tillbaka till medeltiden, i stället för att, såsom herr Lovén sade, vi nu skulle ha förhållanden på tandläkarområdet, som påminna om medeltiden. Jag tror, att det snarare vore att gå tillbaka till medeltiden att följa herr Lovéns riktlinjer. Det är i sanning den nyare tiden, som fordrar grundligare utbildning.

På grund av vad jag nu yttrat, och då jag icke kan finna, att de ärade talare, som kritiserat utskottet, kommit med några verkliga skäl för att motiveringen skulle underkännas, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Corneliusson: Herr talman, mina damer och herrar! Med anledning av att jag deltagit i utskottets behandling av dessa motioner skall jag tillåta mig att yttra några få ord.

Det har sagts såväl av motionärerna som av en del talare här i debatten, att om man finge sämre kvalificerade tandläkare, så finge man billigare tandvård. Jag kan icke dela denna uppfattning. Jag har den övertygelsen, att det visst icke är sagt, att tandvården skulle bli billigare, därför att vi finge sämre kvalificerade tandläkare. Det har åtminstone under diskussionerna i utskottet om denna sak icke kunnat bevisas, att så skulle bliva fallet.

Vidare har man uttalat, att om man skulle gå denna av motionärerna föreslagna väg, så skulle man få bättre tandvård för folket på landsbygden. Detta är den punkt, som jag för min del anser vara den allra ömtåligaste. Men jag är alldeles övertygad, att om vi få två kategorier tandläkare, så är det uppenbart, att de sämre kvalificerade tandläkarna skulle komma att bliva stationerade på landet. I de stora städerna finns det ju alltid resurser och större möjlighet för skickliga tandläkare att göra sig gällande. Och det är därför helt naturligt, att dessa skickliga tandläkare icke skulle komma att söka sig ut i landsbygden.

Herr Jonsson sade, att det är upprörande, hur illa det är ställt på landsbygden i avseende på tandvården. Och jag vill visst icke motsäga honom därvidlag, ty det kan nog vara alldeles riktigt. Men, mina damer och herrar, det är därför ingalunda sagt, att det skulle bli bättre med tandvården på landsbygden genom att vi finge en kår, så att säga, sämre kvalificerade tandläkare och en kår bättre kvalificerade. Det är alldeles uppenbart, att vår tids utveckling icke går i den riktningen, att man skall söka få sämre kvalificerat folk på

ett så viktigt område som tandvården. Och jag har för min del den övertygelsen, att tandvården är lika viktig som annan läkarvård.

*Ang. villkor
för inträde vid
tandläkare-
institutet m.m.*

Jag har sålunda för min del icke kunnat biträda den tanke, som fått uttryck i den första av de här förevarande motionerna.

(Forts.)

Den andra av motionärerna väckta frågan rör sig om önskemålet att bereda plats för ett större antal studerande vid tandläkarinstitutet. Det önskemålet är ju emellertid, såsom utskottet framhållit, genom fattade beslut redan tillgodosett.

Med avseende på den tredje frågan, som rör sig om inrättande av provinsialtandläkaredistrikt, så har jag av rent ekonomiska skäl ansett, att den för närvarande är alldeles omöjlig att genomföra. Vi ha nyligen fått de ordinarie provinsialläkaredistrikten ordnade, och i många distrikt äro provinsialläkarebostäder under byggnad, i andra har man redan byggt och har för ändamålet stora skulder att förränta. Skulle vi nu införa provinsialläkaredistrikt även för tandvården, så skulle vi givetvis bli ålagda att bygga bostäder även för dessa provinsialtandläkare. Och detta skulle medföra en så stor ekonomisk börda, att jag icke kan ställa mig på motionärernas sida i detta avseende, ehuru väl jag inte vill på något sätt bestrida, att inte syftet målet är synnerligen behjärtansvärt.

Ja, det har redan talats så mycket i denna fråga, att jag inte längre skall taga kammarens tid i anspråk, utan ber, herr talman, att på dessa skäl få yrka bifall till utskottets såväl motivering som kläm.

Herr J o n s s o n i Eskilstuna: Jag ber om ursäkt, att jag ett par ögonblick vågar taga kammarens tid i anspråk. Jag skulle icke alls ha besvärat kammaren, om det icke varit på det sättet, att min ärade riksdagskamrat och partivän, och jag får väl också säga vän, herr Lovén, uppträtt och yrkat avslag på utskottets motivering. I någon mån ursäktad kan man väl också vara av den omständigheten, att det ju i varje fall är en mycket betydelsefull fråga, som vi diskutera, ehuru väl den haft olyckan att komma under behandling av ett av dessa mindervärdiga tillfälliga utskott, som kammaren har.

Motionärerna äro — det vill jag i likhet med utskottets ärade ordförande stryka under — allt erkännande värda för det intresse, som de ha ägnat saken. Och — i det fallet står jag i motsatsställning till utskottets ordförande — kan det glädja motionärerna på något sätt, så vill jag för min del säga, att de ha min fullaste sympati, när de reagera mot de priser, som tandläkarna ta för sina operationer. En tidningsman kommer i vanliga fall oftare än andra människor i förbindelse med den s. k. ärade allmänheten och får reda på hur man tycker och tänker. Och det är en allmän uppfattning, det tror jag mig kunna säga, att tandläkarna över huvud äro så pass oblyga, när de ta betalt för de tjänster, de göra allmänheten, att man understundom verkligen kommer att tänka på ockerlagen.

Men när jag gjort alla dessa erkännanden, kan jag inte följa motionärerna längre. Deras uppslag om inrättande av provinsialtandläkardistrikt kan naturligtvis diskuteras, och visst är det möj-

Ang. villkor
för inträde vid
tandläkare-
institutet m.m.
(Forts.)

ligt att genomföra det. Men huruvida detta skulle vara till nytta för saken och huruvida man med inrättande av sådana tjänster skulle nå det eftersträfvade målet: en billigare tandvård, det ställer jag för min del i tvivelsmål. Det skulle obestridligen bli en mycket oformlig och dyr organisation, det är åtminstone min bestämda uppfattning.

Här säges det av motionärerna, att tandvården blir så dyr, därför att landsbygdens befolkning har att utbetala förutom en rätt avsevärd penning till tandläkaren kostnad för resa in till städerna. Jag föreställer mig, att det icke kommer att ställa sig billigare, även om vi inrätta provinsialtandläkardistrikt, ty patienten och tandläkaren måste ju på något sätt komma i kontakt med varandra. Antingen måste då patienten resa in till staden eller, vilket väl är förutsättningen, när man talar om provinsialtandläkardistrikt, läkaren resa ut på kallelse till patienten. Läkarens resa på tåget är naturligtvis lika dyr som patientens. Så är det vidare fråga om taxan. Därvidlag vet man ju, att de vanliga provinsialläkarna understundom kunna vara ganska företagsamma, när det gäller att taga betalt av allmänheten; det är åtminstone icke mig obekant.

Det väsentliga är i allt fall, att vi se till, att barnen få tandvård, att det blir obligatorisk tandvård i skolan. Vi skola icke inbilla oss att, om vi inrätta provinsialtandläkardistrikt, landsbygdens befolkning blir så intresserad av att sköta om barnens tänder, att den antingen kallar ut provinsialtandläkaren för att draga ut en tand, plombera en tand eller överhuvud taget se om barnens tänder, eller också reser in till staden med barnen för att de skola få tandvård.

Det väsentliga i oppositionen mot utskottets utlåtande är talet om en lägre kompetens för inträde vid tandläkarinstitutet, och man talar om att realskoleexamen skulle vara tillräcklig. Jag skulle vilja säga, i viss motsättning måhända till utskottets ärade ordförande, att jag för min personliga del har då alls ingen överdriven vördnad för den vita mössan såsom lärdomsbevis. Å andra sidan har jag en mycket stor aktning för ålderdom och riksdagsår, vilket jag naturligtvis är skyldig ha såsom novis inom det parlamentariska arbetet. Allt detta hindrar mig emellertid icke från att säga — jag hoppas, att det icke sårar de ärade motionärerna — att jag tycker att de hava tänkt sig bra litet för, då de skrivit motionen rörande lägre kompetensfordringar för tandläkareelever. Man kan påvisa utländska förhållanden, man kan visa att det i utlandet är så ordnat, att man kan få inträde vid tandläkarinstitut vid yngre år och med lägre kompetens, än vad här i landet är fallet. Därmed konstaterar man endast ett faktum; man bevisar ej, att förhållandet är bättre, genom att bara konstatera detta faktum. Här avläggas pojarna och flickorna realskoleexamen vid 15—16 års ålder. Vid den åldern skulle de enligt motionärernas mening kunna träda in i tandläkarinstitutet och genomgå kurser och samtidigt undergå praktisk utbildning. De skola således få hålla på och rota i folks munnar och arbeta med folks tänder, dessa 15 eller 16 år gamla pojkar och flickor. Det blir på det sättet verkligen ingen tandvård för dem, som skola under-

kasta sig operation på institutet. Det blir möjligen tandbehandling, jag skulle kunna säga tandmisshandel. Jag tror knappast, att det är någon av de ärade motionärerna som skulle vilja underkasta sig att vara försöksobjekt vid sådana operationer. Men det man ej vill vara med om själv skall man ej heller begära, att andra skola vara med om.

*Ang. villkor
för inträde vid
tandläkare-
institutet m.m.*
(Forts.)

Det finns också en annan omständighet härvidlag. Om man tänker sig för något, kommer man — i varje fall ligger det nära till hands — till den uppfattningen, att ynglingarna och flickorna vid den åldern hava varken den fysiska eller andliga mognad, som behövs för att man skall kunna tillgodogöra sig undervisningen vid tandläkarinstitutet. De måste vara äldre, måste alltså gå och vänta några år, innan de kunna komma in i tandläkarinstitutet, och de måste följaktligen under den tiden hava något att göra. De måste då förmodligen skaffa sig ökade kunskaper till komplettering av det vetande de fått i realskolan, vilka ökade kunskaper torde vara nödvändiga för inträde vid tandläkarinstitutet. Då undrar jag vad man vunnit med saken. Då blir ju förutbildningen i alla fall dyr, kanske lika dyr som utbildningen till studentexamen, och man vinner intet på det sättet.

Herr Lovén vill, att det skall ordnas så, att dentister skola få tillfälle att behandla enklare fall. Men hur skall man kunna garantera, att dessa dentister verkligen hålla sig till de enklare fallen och icke ge sig in på svårare operationer? Kan herr Lovén säga, hur det skall gå till? Kan herr Lovén säga, hur samhället skall bära sig åt för att hava någon garanti för att dessa, jag höll på att säga kvacksalvare, ej ge sig in på saker och operationer, som de faktiskt icke förstå.

Jag kan icke finna, att själva saken vinner någonting på att man, när man likväl bifaller utskottets kläm, stryker motiveringen. Därför tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr J o h a n s o n i Huskvarna: Herr talman! Endast några ord!

Syftet med dessa motioner är nämligen, att bereda en allmännare och billigare tandvård åt folket i allmänhet i vårt land. Detta tycks ha förståtts av såväl utskottet som de talare, som i dag yttrat sig i frågan. Utskottet har emellertid grundat sitt yrkande om avslag på motionerna huvudsakligen därpå, att frågan är under utredning och att den troligen kommer fram under riksdagens behandling redan nästa år. Det kan ju vara ett försvar för att man gått på ett avslag på motionerna. Jag skulle dock vilja säga, att då vi nu vilja samma sak och syfta på samma mål, tror jag icke, att saken hade skadats genom avlåtandet av en skrivelse utan tvärtom skulle man därigenom ha fått påpeka en hel del synpunkter, som möjligen icke kommit till synes i den utredning, som nu pågår och från vilken vi vänta, att ett förslag skall komma fram till riksdagen.

Jag skulle vidare vilja säga, att när vi i en av dessa motioner

Ang. villkor
för inträde vid
tandläkare-
institutet m.m.

(Forts.)

begära, att realskoleexamen skulle berättiga till inträde vid tandläkarinstitutet, så hava vi därmed icke alls velat utestänga sådana från inträde, som tagit studentexamen. Tvärtom, vi värdera till fullo denna examen och inse betydelsen för den, som går in vid tandläkarinstitutet, av att hava en god förutbildning, innan hans specialutbildning vidtager. Meningen är endast, att man genom denna anordning skulle bereda möjlighet till inträde för sådana, som nu vilja söka sig in vid institutet, men icke lyckats komma fram till studentexamen. Jag skulle också vilja peka på en sak, som icke varit vidrörd här i debatten, det förhållandet nämligen, att när det gäller detta yrke, det är — åtminstone tror jag för min del det — mycket individuellt, huruvida en person blir en god tandläkare eller icke. Därmed har jag icke sagt, att den teoretiska utbildningen skulle vara betydelselös, visst icke, men jag tror ändå, att de naturliga anlagen spela en ofantligt stor roll, när det gäller en persons skicklighet för tandläkarkallet. Jag vill med detta hava sagt, att en person med realskoleexamen som förutbildning, kan i många fall bliva en lika god tandläkare som en med studentexamen.

Man tvistar här om, huruvida tandläkarvården skall organiseras i distrikt eller det skall inrättas tandpolikliniker, som utskottet talar om. Den saken kan naturligtvis diskuteras; det senare kan vara lika bra som det förra. Vi motionärer hava icke bundit oss vid formen därvidlag. Huvudsaken är, att vi komma fram till det mål, till vilket vi vilja komma: att bereda möjlighet för folk i allmänhet att få billigare tandvård än vad nu är fallet.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få instämma i det yrkande, som är gjort av herr Jonsson i Hökhult.

Häruti instämde herr Nilsson i Landeryd.

Herr Lovén: Herr talman! Blott ett par ord!

Jag ber först att få påpeka, hur vanskligt det kan vara att ha en vetenskapsman och medicinare till ordförande i utskott. Ordföranden i det tillfälliga utskottet har gjort hela utskottet nästan lika vetenskapligt utbildat, som han själv är. Ty mina vänner herrar Corneliussen och Jonsson hava yttrat sig med största sakkunskap i detta ämne, medan vi andra måste treva oss fram och låta de praktiska männen och de sakkunniga avgöra, hur det bör bli på området.

Utskottets ärade ordförande sade, att det icke lämnats bevis för att utskottet i sin motivering motsagt sig själv. Jag pekade på, hur man i början av förevarande motivering säger, att en rationell tandvård måste göras billig, men längre fram håller på att det icke kan bli tal om att sänka kompetensfordringarna för dem, som skola utbildas i tandläkareyrket. Därför skall denna kinesiska mur vara kvar, och därmed följer hög betalning för högt kvalificerad arbetskraft.

Jag ber att få erinra om, att herr Eurén sade, att tandläkaryrket icke endast är ett hantverk. Men om det nu dock är så, att

det till en del är ett hantverk, så kunde väl för den, som sysslar med detta hantverk, icke behöva krävas en vetenskaplig utbildning med studentexamen som grund. Ty lika väl som legitimerade läkare kunna remittera patienter, som behöva medicinska bad och massage till personer, som äro kvalificerade för att giva sådan behandling, lika väl kunna tandläkarna remittera patienter till dentister för att få sjuka tänder lagade. Och varför skola tandläkare med denna lägre praktik behöva kunna tyska, engelska och franska språken? Dessa personer skola vara praktiskt utbildade, och sedan skall det finnas läkare och tandläkare, som för dem skola kunna översätta vetenskapens rön och lära sina underordnade det nya, som vetenskapen bjuder. Därmed skulle den tandvård, som lämnas av dessa dentister m. fl., bliva förbättrad.

*Ang. villkor
för inträde vid
tandläkare-
institutet m.m.*

(Forts.)

Så ville herr Eurén, att det skulle bli polikliniker och att det skulle bli så, att en examinerad tandläkare med lämplig hjälp skulle kunna sköta tusentals patienter. Jag skall å de mindre bemedlades vägnar be att få betacka mig för sådana kliniker, där tusentals patienter skola behandlas. Hur går det till på regementena, där regementsläkaren har många hundra knektar att sköta? En korpral får i uppdrag att giva patienten ricinolja, vare sig denne lider av liktornar eller av magknip. Den sortens skötsel vill jag å de mindre bemedlades vägnar bestämt protestera emot och betacka mig för.

Så säger herr Eurén: Ha herrarna tänkt på, att tandläkare icke bli gamla? Det finns inga gamla gubbar bland dem. Ja, jag har läst, att tandläkare ha sagt bestämt ut, att för att ernå en lång livslängd fordras att ha välskötta tänder redan från barndomen. Jag undrar, hur det är med det, då icke det medel kan ha den inverkan på tandläkarna själva, som de rekommendera åt andra för att nå en lång livslängd.

Så sade herr Eurén, att det var icke att undra på, att en högt kvalificerad man skulle ha bra betalt, då jag hänvisade till, att en viss tandläkare tjänade 80 kronor i timmen. Men herr Eurén, vem har sagt, att detta var en av de allra främsta kvalificerade tandläkarna? Han kan väl icke jämföras med den läkare, som räddat en människas liv på en halvtimme. Denne skall naturligtvis ha så mycket, som patienten kan betala. Och det gör vem som helst, när det gäller livet. Men det är ju ingen rimlig anledning att betala så mycket som 80 kronor i timmen för att fylla i en tand.

Så sade min vän Jonsson i Eskilstuna, att han ville inte vara med på att släppa realskolepojkar till att behandla hans tänder. Ja, det vill icke jag för min del heller. Jag vill ha dentister med mångårig praktisk erfarenhet, som undergått prov inför tandläkareinstitutet eller utexaminerad tandläkare och sedan inskränka sig till att sköta endast sådant, som det icke fordras verklig vetenskap till.

Men huru skall man kunna kontrollera detta, säger herr Jonsson. Ja, det blir nog lika lätt som att nu kontrollera dem och böt-fälla dem för att de lagt in en lösgom eller satt in en löstand. Och gärna för mig kan man sätta in i lagen, att de mista rättigheten

Ang. villkor
för inträde vid
tandläkare-
institutet m.m.
(Forts.)

att utöva denna del av yrket, om de påträffas med att göra något, som de icke ha rätt till. Jag tror, att man i det fallet kan lika väl på detta sätt som på något annat sätt hålla dem inom rimliga skran- kor.

Så säger utskottet i slutet av sin motivering, att det får ingen- ting göras utan att man först skall avvakta den utredning, som på- går, och den eventuella proposition, som kan komma. Men samti- digt vill utskottet, att vi skola sluka denna motivering, som är ett förhandsuttalande och som binder riksdagen och där riksdagen fak- tiskt gått med på att endast folk med studentexamen och denna högre utbildning skola få handhava tandvården.

Det är därför, herr talman, jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan men med ogillande av motiveringen.

Herr E u r é n: Herr talman! Endast några ord.

När den föregående talaren talade om livslängden och att tand- läkarna borde ha längre livslängd, därför att man väntade, att just de skulle ha bäst vårdade tänder, så får jag säga, att det är väl icke på allvar han kommer med ett sådant skäl. De flesta läkare bliva icke gamla, ty den som sliter ut sig i andras tjänst blir icke själv gammal, om han är aldrig så skicklig läkare.

Den föregående talaren sade vidare, att han icke trodde, att tusentals människor skulle kunna skötas väl på samma klinik. Jag skall då meddela, att på Stockholms tandpoliklinik skötas mer än 40,000 människor per år, och jag tror de skötas ganska väl, efter- som de besöka den så talrikt.

Så säger herr Lovén, att därför att vi i utskottet fordra, att tandläkarna skola vara skickligt folk, så ha vi i och med detsamma sagt, att det icke kan åstadkommas någon billig tandvård. Hur detta skall gå till är mycket lätt att förstå, om man har reda på, vad som menas med en poliklinik. Det kanske icke herr Lovén har riktigt klart för sig. Det är mycket lätt att på en dylik få en både till- fredsställande och billig tandvård. Jag tänker mig en ort som t. ex. Nässjö, som är en knutpunkt, att där anställas t. ex. två tandläkare med nödig lokal och nödiga tekniska biträden. — Jag skall inom parentes be att få säga, att just det hantverksmässiga hos tandläkarkonsten är det meningen att sköta hantverksmäs- sigt. d. v. s. det skall skötas av de tekniska biträdena, av tand- tekniker. Men de skola icke ha ansvaret, när det gäller att bedöma från läkarsynpunkt, huruvida den ena eller andra behandlingen måste anses lämplig eller nödvändig. — Alltså som exempel en sådan kli- nik, där det finns två tandläkare, som taga allt ansvar för behandlin- gen men sätta tekniska biträden till att arbeta med vad som kan anförtros åt dem. De ha, låt oss säga, tre tandsköterskor och en tand- tekniker vardera. Under sådana förhållanden anser jag, att de mycket väl skulle kunna sköta den nu ifrågakvarande tandvården för en god del av hela Jönköpings län. Det fordras naturligtvis, att dessa tandläkare avlönas så, att vi få skickliga tandläkare att sköta denna klinik. Vidare måste tekniska biträden och tandsköterskor

också avlönas så, att de skickliga kunna erhållas. Detta torde väl vara det enda praktiska sättet att åstadkomma en god och billig tandvård t. ex. i Jönköpings län. Och efter ett dylikt mönster anser jag, att landet i övrigt bör gå då det gäller allmän folktandvård. Men märk väl mina damer och herrar, under förutsättning, att man börjar med skoltandkliniker. Men vad dessa beträffar skulle man mycket väl kunna tänka sig ambulerande tandläkare med biträden och sköterskor, som resa från skola till skola. Jag tror åtminstone, att det är ett av sätten. Ett annat sätt är möjligen att låta en skolklass resa in till en klinik på vissa dagar på året. Det kan ju tänkas många sätt att ordna detta på.

*Ang. villkor
för inträde vid
tandläkare-
institutet m.m.*
(Forts.)

Allt detta är åtminstone antytt i utskottets utlåtande likaväl som orsaken varför vi icke föreslå ytterligare ny utredning. Vi hava icke velat vara med om onödiga utredningar. Den senaste utredningen och även den föregående ha kostat så stora summor, att kunna vi inbespara något, så tror jag, vi handla välbetänkt.

Herr talman! Det är intet, som föranlett mig att ändra mitt yrkande på bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till berörda hemställan med ogillande av utskottets motivering samt 3:o) bifall till det av herr Jonsson i Hökhult under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse den under 2:o) upptagna propositionen hava flertalets mening för sig. Votering begärdes emellertid, i anledning varav herr talmannen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 1:o) angivna antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3 med ogillande av dess motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 110 ja mot 65 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan med ogillande av dess motivering.

§ 13.

Herr statsrådet *Hansson* överlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 121, med förslag till kungörelse angående dyrtidstillägg åt diplomatiska och konsulära befattningshavare.

Ifrågavarande proposition bordlades.

§ 14.

*Ang. lämpligt
arbete åt
tuberkulos-
sjuka konvale-
scenter.*

Vidare förekom till behandling andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av lämpligt arbete åt tuberkulossjuka konvalescenter.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 162, hade fru Östlund hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående de åtgärder, som kunde vidtagas för beredande av lämpligt arbete åt tuberkulossjuka konvalescenter, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill en sådan utredning kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Fru Östlund, som anförde: Herr talman! Kammarledamöter! Det kunde vara betänkligt att söka tala för en motion, vilken ett enhälligt utskott — i vilket jag för övrigt har förmånen att vara ledamot — har yrkat måtte till ingen kammarens åtgärd föranleda. Detta korta, kalla »till ingen åtgärd» skulle ju lätt kunna tänkas avsett att avklippa varje möjlighet ens att kunna våga hoppas på någon framgång för i motionen uttalade önskemål. Men som var och en, som läser betänkandet, själv kan se, så finns det icke en rad i det hela, som tyder på, att utskottet funnit saken för obetydlig eller oberättigad, utan tvärtom möter förståelse och sympati för motionens syfte. Och jag skall be att få citera några ord i utskottsbetänkandet, som bevisar detta. Så säger utskottet alldeles i början av sitt utlåtande: »Det i förevarande motion avhandlade ämnet är enligt utskottets mening av den vikt och beskaffenhet, att det måste anses vara förtjänt av statsmakternas synnerliga beaktande.» Och när utskottet senare har utvecklats sin tanke om saken, så säger utskottet: »Av vad i det föregående anförts torde vara tydligt, att utskottet finner en utredning rörande lämpligaste sättet att åstadkomma vård åt tuberkulösa konvalescenter vara i hög grad av behovet påkallad.» Och om jag så får citera slutklämman i motiveringen, som jag för min del helst skulle ha önskat, att utskottet kunnat göra till sitt yrkande, så heter det: »Under uttalande av sin förvissning, att den utredning, som från nationalföreningen är att förvänta, skall vinna beaktande av vederbörande myndigheter och så fort förhållandena medgiva föranleda förslag från Kungl. Maj:ts sida, får utskottet», o. s. v.

Dessa ord säga ju tydligt nog, att det uteslutande varit formella skäl, som gjort, att detta avslagsyrkande kommit. Och de motiv, som utskottet åberopar och för vilka jag ansåg mig böra böja mig, äro ju, att Svenska nationalföreningen mot tuberkulos under de senaste åren vidtagit en dylik utredning och att densamma

snart nog är färdig. De motiven kunna leda till den tanken, att motionärerna bort känna till detta. Men om så icke var fallet, så visste vi dock, att man såväl i nationalföreningen som inom intresserade läkarkretsar och bland de sjuka under många år sysslat med detta spörsmål. Det är omkring tio år sedan de av doktor Berglund i motionen refererade uttalandena gjordes. Och vi motionärer i såväl första som andra kammaren äro fullt övertygade om, att det icke bör och icke får skjutas på denna sak längre. Ju längre det dröjer, innan sanatorievården blir kompletterad med dessa kolonihem, ju flere människor förgås. Men då ju alltid penningfrågan blir avgörande för realiserandet av frågan, vore ju staten den rätte initiativtagaren.

*Ang. lämpligt
arbete åt
tuberkulos-
sjuka konval-
scenter.
(Forts.)*

Huru aktuell denna fråga är t. ex. inom läkarkretsar, fick jag nytt bevis på genom ett häromdagen gjort uttalande, av föreståndaren för Stockholms stads tuberkulosbyrå doktor Kjellin. Han sade: »Om jag haft pengar, skulle jag för länge sedan på egen risk ställt i gång med en dylik arbetskoloni.» Man ställer sig sannerligen icke beredd att för saken till och med offra av vad man själv har om man icke känner, att det är en nödvändig sak, som behöver göras. Men så har också denne läkare sitt arbete på tuberkulosbyrån uteslutande bland de mindre bemedlade. Och samme nyss citerade läkare har haft sikte på en annan sak, som visserligen icke beröres i motionen men som i och för sig är ganska betydelsefull. Det är, att i och med upprättandet av i motionen omnämnda arbetskolonier skulle ungdom, som åtnjutit sjukvård, kunna få tillfälle att få utbildning i lämpligt yrke, vilket nu ofta icke blir fallet tyvärr.

Man har så många gånger uttalat tvivel om nyttan av sanatorievård, och dock veta vi, att den sjukas hela, för att icke säga sista hopp står till den. Men om den sålunda vårdade icke kan behålla den hälsa han återvunnit eller åtminstone den förbättring han undergått på sanatoriet, så är det ofta beroende på de omständigheter, som möta honom eller henne, då de återvända till vardagsförhållandena. Det är oftast brist på arbete och därmed brist på allt. Det är, som någon sade till mig här om dagen: de få sörja för mycket. Detta är nog sanningen i all sin bitterhet.

Då jag emellertid i utskottet icke har reserverat mig mot utskottets yrkande, beror det icke på att jag har ändrat mening, sedan jag lämnade in motionen. Men då vi fingo detta meddelande, att nationalföreningens utredning var i det närmaste färdig, ansåg jag, att om vi väntat på denna utredning en tio år, så kunde vi eventuellt vänta ett par månader till. Och jag ansåg, att man möjligen kunde inom så mycket kortare tid förvänta ett förslag från Kungl. Maj:t, än om vi ännu ett par år skulle vänta på en ny utredning.

Jag skall icke säga mer om motionen eller saken, och jag tror, att kanske kammarens ledamöter ändå i grund och botten ha tänkt på denna sak förut och kanske äro eniga med motionärerna. Men jag vill bara säga det, att den starka motiveringen till de motioner, som väckts i denna fråga, är grundad på mångårig erfarenhet och

Ang. lämpligt
arbete åt
tuberkulos-
sjuka konvale-
scenter.
(Forts.)

övertygelse, att snart hjälp är dubbel hjälp. Och jag tror, att ingen, som kommit i någon beröring med tuberkulossjukvård, kan stå likgiltig eller tveksam inför den påtagliga nödvändigheten att snarast möjligt bringa denna fråga till lösning. Om de synpunkter, som tala för åtgärder i motionens syfte, har utskottet varit fullt enigt.

När jag nu begärde ordet i denna fråga, så var det icke för att tala för utskottets yrkande. Men jag har velat begagna detta tillfälle att å deras vägnar, som motionen avser att skydda, rikta en den varmaste vädjan till regeringen att, då nationalföreningens utredning föreligger färdig, taga sig an denna sak och att, för att än en gång citera utskottet, »så fort förhållandena medgiva» ett förslag i motionens syfte må vara att förutse.

Herr talman! Jag har således intet yrkande.

Härpå yttrade:

Herr V e n n e r s t r ö m: Herr talman! Efter det kvinnligt varma anförande, med vilket en kvinnlig ledamot av andra kammaren för första gången tagit till orda, skulle jag icke djärvt uttala en avvikande mening vad gäller själva anförandets resultat, såvitt det icke även för mig själv hade varit, låt mig säga, en hjärtesak att göra vad verkligen göras kan för att i denna fråga påskynda snara åtgärder. Vi stå i detta fall inför en viktig hygienisk fråga, och det gäller ingenting mer och ingenting mindre än detta, huruvida alla de väldiga utgifter och ansträngningar, som statsmakterna nedlägga på sanatorievården, skola leda till det resultat, som vi alla innerst syfta till.

Jag har inom Västernorrlands läns landsting haft min huvudsakliga verksamhet förlagd till områden, som röra sanatorievården, som röra dispensärerna o. s. v., och jag kan därför av egen erfarenhet på det varmaste understryka de ord, som fällts av den förste talareren och i motionen om att detta är en synnerligen viktig sak såväl för statsmakterna som för de tuberkulossjuka. Det är många tuberkulosläkare, som ha sagt mig, att hela tuberkulossjukvården är till stor del vanmäktig, om man icke kan erhålla möjlighet för dem, som vårdats på sanatorier att, sedan de kommit ut därifrån, kunna få lämpligt arbete, lämplig vila o. s. v. Det är även många sjuka, som till mig framfört samma synpunkter, att för dem är det viktigaste nödvändiga, att man ordnar det på sådant sätt, att de efter sanatorievistelsen kunna beredas lämpligt arbete och även lämplig vila.

Nu har emellertid utskottet, såsom också framhölls av fru Östlund, av rent formella skäl yrkat avslag på en motion, i vilkens argumentering och syfte utskottet fullkomligt enhälligt uttalat sitt allra varmaste instämmande. Det synes mig vittna om en väl överdriven formalism, när man av enbart formella skäl yrkar avslag på en sådan motion, vilken, som sagt, rönt det varmaste instämmande från hela det utskott, som behandlat motionen ifråga. Man har hänvisat till en pågående privat utredning, som föranstaltats av natio-

nalföreningen mot tuberkulos. Det är mig veterligen första gången, som det förekommer åtminstone i andra kammaren, att man med hänvisning till en privat utredning säger, att statsmakterna tills vidare ingenting böra göra. Jag skulle kunna förstå denna formalism, ifall det gällde en utredning, som redan är igångsatt av statsmakterna själva, där det alltså föreligger ett beslut från riksdagen eller ett initiativ från regeringens sida. Men den behandling en motion av herr Anders Pers nyligen rönt i första kammaren visar, att vid det tillfället bröt första kammaren med dessa traditioner och fattade positivt beslut, ehuru utredning redan pågick med anledning av förut vidtagna åtgärder från statsmakternas sida. När man inom första kammaren gick så långt, skulle då icke andra kammaren, när det här föreligger endast en privat utredning, med hänsyn till de varma intressen, som äro knutna vid denna motion, djärvas gå så långt utanför formerna, att man direkt bifaller en motion, om vars syfte vi alla äro fullkomligt överens?

Jag vill säga, att denna utredning, som snarligen, efter vad det sägs redan inom två månader föreligger, är för mig icke någon argumentering för avslag utan snarare en stark argumentering för bifall till motionens yrkande. Det är visst icke så, att om man bifaller motionen, man bör föranstalta någon ny utredning på lång sikt, kanske på ett par år, utan tvärtom, då utredning föreligger från nationalföreningen och den är verkställd av det mest sakkunniga folk som finns, skulle man då icke omedelbart kunna från regeringens sida taga fatt på utredningen och efter någon liten ytterligare bearbetning redan vid nästa riksdag framkomma med förslag på grundval av denna bearbetning av utredningen? Den utredning, som pågår och snarligen föreligger, är alltså för mig ett starkt argument till förmån för att man omedelbart giver regeringen direktiv att, när utredningen föreligger, göra en bearbetning därav och sedan snarast möjligt framlägga förslag. Och vi nå fram till en sådan lösning genom att bifalla den av herr Wahl i första kammaren och fru Östlund i denna kammare väckta motionen.

Sedan är det ett argument till, som kanske på många verkar en smula för känsligt, men som jag tror icke bör fullständigt förbises här i denna realiteternas kammare. Fru Östlund yttrade några ord om det yrkande, som här föreligger från utskottet, nämligen att motionen icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda, och fru Östlund fällde därvid det uttalandet, att det var »korta och kalla ord». Vad är det, som sker i detta nu? Här finnas i Sveriges bygder hundratals fattiga tuberkulossjuka, kanske dödssjuka människor, som vänta på denna motions behandling i första och andra kammaren. Jag anser för min del, att detta är ett psykologiskt, mänskligt skäl för att man bör giva dem en vink om att kammaren icke är så likgiltig utan tvärtom är beredd att göra det mesta möjliga. Om detta kan komma att verka på ett sådant sätt, att det kanske ingiver dem det lilla hopp och den optimism, som de behöva, böra vi väl lämna formaliteterna och vara beredda att giva dem den hälsningen, att vi vilja snarast möjligt göra det mesta möjliga för att lätta deras tunga kamp

Ang. lämpligt
arbete åt
tuberkulos-
sjuka konvale-
scenter.

(Forts.)

för tillvaron. Man bör därför icke — för att använda fru Östlunds egna ord — giva dem detta korta och kalla svar, visserligen med möjlighet att söka reda på argumenteringen i utskottets motivering, utan man bör giva dem med tidningspressen just det svaret, att vi fattat ett positivt beslut, att det skall verkställas utredning snarast möjligt och att förslag skall framläggas.

Jag vill vädja till kammaren, att vi, som alla äro ense om att något bör göras för att här bereda hjälp, för en gångs skull lämna formeln och utan vidare enhälligt bifalla den av fru Östlund väckta motionen.

Herr E u r é n: Endast några korta ord.

Den föregående talaren har sagt, att utskottet endast haft formella skäl för sitt yrkande. Mig synes det, som om utskottet haft ett, men ett reellt skäl. Det reella skälet är ju, att utskottet, liksom kammaren, haft sig bekant, att det *pågår* en utredning. Det måtte väl vara ett reellt skäl, då vi dessutom veta, att denna utredning handhaves av nationalföreningen, som gjort så mycket och som nitälskar så varmt för tuberkulossjukvården i riket.

Vidare vill jag påpeka, att det icke är första gången, som det hänvisas till nationalföreningen här i kammaren uti denna fråga, utan det är åtminstone andra gången, ty på grund av herr Bergströms i Bäckland motion i fjol avgavs ett i detta hänseende precis lika utlåtande av utskottet under herr Blocks ordförandeskap; man hänvisade till den inom nationalföreningen pågående utredningen, och kammaren godkände då denna hänvisning.

Då nu faktiskt hela kammaren har vetskap härom, och då hela landet kommer att genom tidningarna få reda härpå, tror jag, att även det sentimentala moment, som den föregående talaren — f. ö. med stor rätt — åberopade, också kommer att få göra sig gällande hos allmänheten, som väntar på de åtgärder, som här satts ifråga.

Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes av herr Vennerström, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill att kammaren bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 122 ja mot 51 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 15.

Herr talmannen gav nu på begäran ordet till

*Ang. utsträckt
motionstid.*

Herr Fjellman, som yttrade: Jag ber att få göra det yrkandet, att motionstiden med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 123, angående dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, måtte på grund av propositionens omfattande beskaffenhet utsträckas till det plenum, som infaller näst efter femton dagar från propositionens avlämnande.

Denna framställning blev på begäran bordlagd.

§ 16.

Ordet lämnades vidare till

Interpellation.

Herr Lindskog, som yttrade: Herr talman! Jag anhåller om kammarens tillstånd att få till statsrådet och chefen för finansdepartementet framställa följande interpellation:

Det stora förtroende, som våra privata banker åtnjutit hos allmänheten, har säkerligen varit grundat även på den tillit, som man hyst till vår bankspektion, och på den garanti, som man däri har trott sig äga för en sund och ansvarsmedveten skötsel av våra banker. Det måste tyvärr sägas, att de senaste tidernas händelser ha varit ägnade att i hög grad rubba denna tillit till bankspektionens möjlighet eller förmåga i berörda hänseende. Jag erkänner beredvilligt, att de fruktansvärda krascher, som inträffat inom bankvärlden, i främsta rummet äro beroende på den förödande ekonomiska kris, som hela världen nu genomlider och som har skakat grundvalarna för vårt ekonomiska liv. Men det synes också vara uppenbart, att skulden till det skedda, åtminstone i några fall, och i varje händelse beträffande det sist inträffade, Sydsvenska kreditaktiebolagets, har legat i det, mildt talat, lättsinniga sätt, varpå bankens ledning har ansett sig kunna handskas med bankens medel. Allmänheten har med lättförklarlig oro frågat sig, om verkligen bankspektionen till den grad har saknat möjlighet att här i tid ingripa, att en katastrof av den omfattning, som här föreligger, ej skulle ha kunnat förebyggas eller åtminstone mildras. Och när man betänker, att av Sydsvenska kreditaktiebolagets fonder på cirka 63 miljoner endast 4 miljoner synas återstå, finner man lätt, att förlusterna ha varit nära att tangera den gräns, där även insättarnas medel ha svävat i fara.

Den allmänhet, som nu vid upprepade tillfällen så hårt har drabbats, måste inför det skedda se sig föranlåten att draga följande slutsats: antingen har den nuvarande bankspektionens ledning brustit i utövande av den kontrollerande myndighet, som åligger densamma, eller också äro de laga bestämmelser, som det åligger den att följa, otillfredsställande för sitt syfte.

Interpellation. Jag tillåter mig med stöd av vad jag nu i korthet andragit att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framställa följande interpellation:

1) Anser herr statsrådet, att de nuvarande bestämmelserna för bankinspektionen, rätt tillämpade, innebära garanti för en betryggande kontroll vid våra enskilda bankers skötsel i den grad, som har genom detta ämbetes inrättande åsyftats och som allmänheten kan ha rätt att därav förvänta?

2) Om så ej är fallet, har herr statsrådet för avsikt att föreslå några bestämmelser, som inom ramen för den nuvarande bankinspektionen kunna åt densamma förläna nödig effektivitet?

Ifrågavarande anhållan bifölls.

§ 17.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 84, angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, nämligen

nr 204, av herr *Jonsson* i Hökhult *m. fl.*;

nr 205, av herr *Månsson* i Backa *m. fl.*;

nr 206, av herrar *Hage* och *Lovén*;

nr 207, av herr *Lovén*;

nr 208, av herr *Wiklund m. fl.*; och

nr 209, av herr *Hage*.

Dessa motioner bordlades.

§ 18.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts under tionde huvudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen om tilläggsstat för år 1922 gjorda framställningar om vissa anslag till patent- och registreringsverket;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anvisande å 1922 års tilläggsstat under tredje huvudtiteln av anslag till förvärv av ett svenskt beskickningshus i Tokio; och

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anvisande av anslag till förbättrande av grunden under vissa delar av Stockholms slott samt till vissa byggnadsarbeten å länsresidenset i Karlstad *m. m.*

§ 19.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om borttagandet av censusbestämmelserna i fråga om valbarhet till första kammaren;

sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets memorial, nr 2, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. fl.;

bankoutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion angående dyrtidstillägg åt den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utsträckning av den tid, inom vilken det åligger skoldistrikt att inrätta fortsättningsskola; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning av herr Hages motion, nr 34, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lönetursrätten för viss personal, som från Mora — Vänerns järnväg övergått till Statens järnvägar; och

nr 2, i anledning av herrar Bäcklunds och Höglunds motion, nr 183, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utbyggande av inlandsbanan från Kristinehamn till västra stambanan

§ 20.

Justerades protokollsutdrag.

§ 21.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lithander</i>		under 3 dagar fr. o. m. den 12 mars,			
» <i>Johansson</i> i Uppmälby	» 3	»	»	» 12	»
» <i>Andersson</i> i Rasjön	» 4	»	»	» 13	»
» <i>Sjögren</i>	» 4	»	»	» 12	»
» <i>Henrikson</i>	» 3	»	»	» 13	» och
» <i>Karlsson</i> i Grängesberg	» 5	»	»	» 14	» .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,30 e. m.

In fidem
Per Cronvall.